

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Jenna Keskinen & Susanna Korkia-Aho

ONNISTUNEET ELEMENTIT PERHE-
HOIDOSSA
PITKÄAIKAISTEN SIJAISVANHEMPIEN
NÄKÖKULMASTA

Sosiaali- ja terveysala
2018

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Jenna Keskinen & Susanna Korkia-Aho
Opinnäytetyön nimi	Onnistuneet elementit perhehoidossa pitkäaikaisten sijaisvanhempien näkökulmasta.
Vuosi	2018
Kieli	suomi
Sivumäärä	64 + 5 liitettä
Ohjaaja	Ahti Nyman

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää mitkä asiat tekevät pitkäaikaisten sijaisvanhempien mielestä sijoituksesta onnistuneen. Tutkimusongelmana oli selvittää onnistuneita elementtejä perhehoidossa. Tutkimus toteutettiin keväällä 2018, jonka jälkeen saaduista tuloksista tuotettiin video.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu vanhemmuuden ja perheen määrittelemiseen, lastensuojeluun, sekä lastensuojelun perhehoitoon. Opinnäytetyön keskeisiin käsitteisiin kuuluu muun muassa sijaisvanhemmuus, lastensuojelu ja perhehoito. Opinnäytetyöhön on sisällytetty tutkimuksen tavoitteet, tarkoitus, toteutus ja haastatteluista saadut tulokset, niistä kerätyt johtopäätökset, sekä pohdinta.

Tutkimuksessa onnistumisen elementeiksi nostettiin viisi eri asiaa, joista suurimpana näkyi yhteistyön merkitys biologisten vanhempien ja sosiaalityöntekijän kanssa. Neljä muuta elementtiä olivat positiivisen palautteen saaminen, pitkäaikainen kokemus, onnistumisen kokemukset lapsien kanssa ja sitoutuminen. Positiivisen palautteen saaminen nosti sijaisvanhempien itsetuntoa ja sen ajateltiin luovan arvostuksen tunnetta sijaisvanhempien työtä kohtaan. Oman sekä puolison sitoutuminen sijaisvanhemmuuteen vaikutti onnistuneeseen sijoitukseen. Lisäksi vastauksissa painottui lapsesta etukäteen saadun tiedon tärkeys, sillä niiden avulla sijaisvanhemmat pystyivät arvioimaan lapsen sopivuutta perheeseen.

Tutkimuksessa ilmenneitä onnistumisen elementtejä pyrittiin tuomaan esille videon kautta, jotta ne olisi helpommin saavutettavissa. Videon valmistuttua kysyttiin sijaisvanhempien mielipiteitä videosta. Saadut palautteet olivat ainoastaan positiivisia.

ABSTRACT

Author	Jenna Keskinen and Susanna Korkia-Aho
Title	Successful Elements in Foster Care from the Point of View of Long-Term Foster Parents.
Year	2018
Language	Finnish
Pages	64 + 5 Appendices
Name of Supervisor	Ahti Nyman

The aim of this bachelor's thesis was to determine the key success factors of placing a child to long term foster home care from the point of view of the foster parents. The research problem was set accordingly: "What are the most successful elements of foster home care". This study was conducted during the spring of 2018 and a video was produced.

The theoretical framework of this research is constructed from various theories that define the meaning of parenthood, the meaning of family background in childhood and foster home care provided by the child protection services. The key concepts of this study are foster parenthood, child welfare and family care. The structure of this study is: main goals, reasoning, empirical study, results, conclusions and reflection.

The results of this study reveal that there are five different elements that can be considered as success factors in placing a child to foster care, and the collaboration between the biological parents and social workers was seen as the biggest one. Four other ones include the power of positive feedback, long term experience in foster parenting, achieving moments of success with the foster child and the level of commitment to the foster parenthood assignment. This research revealed that positive feedback given to the foster parents had a positive impact on raising the foster parents' self-esteem, which helped them to feel more respected in their everyday work. This study also reveals that the level of commitment of the foster parents had a clearly measurable effect on creating a warm foster relationship with the child. Foster parents should also have good amount of information before starting a new foster relationship. The more information is received before the arrival of the foster child, the more the family can evaluate a child's suitability to the new family.

An attempt was to bring out the elements of success visible in the study through the video so that they could be more easily available. When a video had been completed, the foster parents' opinions on the video were also asked. The received feedback was only positive.

Keywords Foster parents, parenthood, foster care, private care

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	8
2	VANHEMMUUS JA PERHE	9
	2.1 Perheen määritelmä.....	9
	2.2 Vanhemmuus sijaishuollon aikana	10
	2.3 Yhteistyön merkitys biologisten vanhempien kanssa	11
	2.4 Yhteistyön haasteita	11
3	LASTENSUOJELU	13
	3.1 Lastensuojelun tehtäviä	13
	3.2 Lapsen edun ensisijaisuus	13
	3.3 Lapsen oikeudet	14
	3.4 Lapsen edun kriteerit.....	15
	3.5 Sosiaalityöntekijän rooli.....	16
	3.6 Perheen jälleenyhdistäminen	17
4	LASTENSUOJELUN PERHEHOITO	19
	4.1 Sijaisvanhemmuus perhehoidon muotona.....	20
	4.2 Sijaisperheeksi kasvamisen prosessi.....	21
	4.2.1 Vanhemmuuden roolikartta.....	22
	4.3 Sijoitukseen liittyvät tunteet.....	24
	4.4 Sijaisperheiden tukeminen	25
	4.4.1 Työnohjaus.....	25
	4.5 PRIDE-valmennus	26
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET	28
	5.1 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi.....	28
	5.2 Tutkimuksen luotettavuus	29
	5.3 Toiminnallinen osuus.....	30
	5.4 Kohderyhmä	31
	5.5 Videon käsikirjoitus	31

5.6	Taustatiedot	32
5.7	Aikaisemman koulutuksen mahdolliset hyödyt.....	33
5.8	PRIDE- valmennuksen antamat valmiudet	34
5.9	Lisäkoulutuksen tarve	36
5.10	Tuen tarve.....	38
5.11	Sosiaalityöntekijän merkitys arjessa	39
5.12	Tyytyväisyys yhteistyöhön.....	42
5.13	Onnistumisen elementit.....	43
5.14	Hyvin toimineet asiat	46
5.15	Jaksaminen sijaisvanhempana	47
5.16	Tärkeintä perhesijoituksen onnistumisen kannalta	49
5.17	Muuta sijaisvanhemmuuteen liittyen	51
5.18	Neuvoja aloittaville sijaisvanhemmille	53
5.19	Videosta saatu palaute.....	56
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	57
7	POHDINTA.....	60
	LÄHTEET.....	62

LIITTEET

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Lapsen edun kriteerit (L417/2007).	16
Kuvio 2. Vanhemmuuden roolikartta (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2013).	24
Kuvio 3. Aikaisemman koulutuksen hyödyt.	33
Kuvio 4. PRIDE- valmennuksen antamat valmiudet.	35
Kuvio 5. Lisäkoulutuksen tarve.	37
Kuvio 6. Tuen tarve.	38
Kuvio 7. Sosiaalityöntekijän merkitys arjessa.	40
Kuvio 8. Tyytyväisyys yhteistyöhön eri tahojen kanssa.	42
Kuvio 9. Onnistumisen elementit.	43
Kuvio 10. Hyvin toimineet asiat.	46
Kuvio 11. Jaksaminen sijaisvanhempana.	48
Kuvio 12. Tärkeintä perhesijoituksen kannalta.	50
Kuvio 13. Muuta sijaisvanhemmuuteen liittyen.	51
Kuvio 14. Neuvoja sijaisvanhemmille.	54

LIITELUETTELO

LIITE 1. Sijaisvanhempien haastattelurunko

LIITE 2. Saatekirje

LIITE 3. Videon käsikirjoitus

LIITE 4. Tietoinen suostumus

LIITE 5. Näyttelijän suostumuslomake

1 JOHDANTO

Idea toiminnallisesta opinnäytetyöstä syntyi syksyllä 2017. Opinnäytetyömme aihe on erään organisaation ehdottama ja se kohdistuu sijaisperheisiin ja perhehoitoon. Organisaatio ehdotti, että tutkisimme onnistuneita elementtejä perhehoidossa, mutta kyseessä ei ole kuitenkaan tilaustyö. Saimme organisaation kautta osan pitkäaikaisista sijaisperheistä, joita tutkimukseemme haastattelimme. Aihe valikoitui sen kiinnostavuuden takia ja siinä yhdistyy meille kaksi mielenkiinnon kohdetta: lastensuojelu ja sijaisperheet.

Opinnäytetyömme on toiminnallinen työ, jonka pohjalta tehtiin video. Videon tavoitteena on luoda videon katselialle käsitys siitä, mitkä tekevät pitkäaikaisten sijaisvanhempien mielestä sijoituksesta onnistuneen. Tarkoituksena on ennen kaikkea tuoda esille sijaisvanhempien oma henkilökohtainen kokemus onnistuneista elementeistä perhehoidossa ja sijaisvanhemmuuden arjessa.

Halusimme nostaa esiin pitkäaikaisten sijaisvanhempien ajatuksia ja kokemuksia työstä, joka on kokonaisvaltaisesti läsnä perheen arjessa. Mielestämme on tärkeää kuulla mitkä asiat saavat jaksamaan perhehoidossa ja mitkä ovat tehneet sijoituksesta onnistuneita. Rajasimme opinnäytetyöstämme pois lapsen sijoitukseen johtaneet syyt tai tekijät, sekä työntekijöiden ja sijaislapsien näkökulmat, koska muuten työstä olisi tullut liian laaja-alainen.

Opinnäytetyön tutkimus toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena haastattelututkimuksena, jossa tutkimusaineisto koostui kolmesta haastattelusta ja yhdestä sähköisestä vastauksesta. Haastattelut litterointiin ja analysoitiin sisällönanalyysin avulla.

2 VANHEMMUUS JA PERHE

Vanhemmuus on elinikäinen tehtävä, joka alkaa lapsen synnyttyä. Kun lapsi kasvaa, muuttuu samalla vanhemman tehtävät, huolen aiheet ja ilot. Toisin sanoen vanhemmuus on ennustamatonta, mutta kuitenkin rikkauden täyteinen matka. (MLL 2018.)

2.1 Perheen määritelmä

Perhe määritellään Tilastokeskuksen mukaan mahdollisimman yksiselitteisesti tilastollisia tarkasteluja varten. Suomessa noudatetaan määritelmää, jossa perheeksi voidaan ajatella yhdessä asuvat puoliset ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä puoliset, joiden luona ei asu lapsia, puoliset voivat olla samaa sukupuolta olevia, parisuhteensa rekisteröineitä, aviopuolisoita tai avopuolisoita. Kyseistä määritelmää siis kattaa parit yhteisine lapsineen, uusperheet, joihin kuuluu pari, ja vähintään yksi lapsi, joka ei ole puolisoitten yhteinen, yhden vanhemman lapsiperheet sekä keskenään asuvat puoliset riippumatta siitä onko heillä lapsia, jotka asuvat muualla. Tilastokeskuksen määritelmä sallii enimmillään kahden sukupolven perheet, joten kolmannen sukupolven perheitä ei perustilastoissa esiinny. Kuitenkin jokainen yksilö voi mieltää perheeseen esimerkiksi muualla asuvia sukulaisia tai täysi-ikäisiä lapsia, sillä perheeseen kuuminen ei aina tarkoita yhdessä asumista. (Jalovaara 2014, 151.)

Perhe koostuu yksilöistä, joiden jäsenten väliset suhteet erottavat perheen kaikista muista yhteisöistä, järjestelmistä tai yhteiskunnallisista ryhmistä. Osa näistä perhesuhteista kestää läpi elämän, ja monia erilaisia perhesuhteita voidaan elää samanaikaisesti esimerkiksi äitinä, siskona tai isovanhempina. Jalovaaran (2014, 151) mukaan perheenjäsenyydellä voidaan viitata myös yhdessä asumiseen ja yhteiseen talouteen (Jalovaara 2014, 151). Usein perhesuhteisiin yhdistetään myös huolenpidon ja hoivan velvollisuus, joka eroaa hieman ystävyysuhteiden määrittelemistä vastuista, velvollisuuksista ja lojaalisuuden tunteista. Perheet voivat koostua erilaisista sukupuolista ja sukupolvista, joihin kuuluu eri ikäisiä jäseniä (Rönkkö & Rytönen 2010,10.)

Sosiaalistumiselle merkittävin ympäristö lapselle on lapsuuden perhe. Prosessi, jossa lapsi sisäistää maailmankuvan ja sosiaaliset taidot sekä arvot, että normit ja toimintatavat, joita tarvitaan yhteiskunnassa toimimiseen, alkaa ensimmäisissä lähisuhteissa eli lapsen perheessä. Perhe antaa myös taloudellista turvaa, aineellista hyvinvointia, emotionaalista tyydytystä sekä sosiaalista tukea. Perheen lähisuhteet voivat kuitenkin olla yksilölle myös vahingollisia erilaisten kaltoinkohtelujen esimerkiksi hyväksikäytön tai väkivallan vuoksi. (Jalovaara 2014, 150.)

2.2 Vanhemmuus sijaishuollon aikana

Kujalan (2003) mukaan vanhemmuus muuttuu lapsen sijoituksen myötä sisällöllisesti sekä se saa uusia määritelmiä. Emotionaalisesta vanhemmuudesta puhuttaessa, esiin nousee myös sosiaalinen vanhemmuus, missä korostuu aikuiselle tarkoitettu tehtävä huolehtia lapsesta. Biologisesta vanhemmuudesta puhutaan silloin, kun lapsen ja aikuisen välinen suhde on sukulaisuuden perusteella juridinen, mutta sijoitettujen lasten kohdalla se ei kuvaa vanhemmuuden roolia erityisen hyvin. Kun vanhemmuuteen liittyviä asioita hoitaa useampi henkilö, on tässä tapauksessa kyseessä jaettu vanhemmuus. Tyypillinen tällainen tilanne on kodin ulkopuolelle perhehoitoon sijoitetun lapsen elämässä, milloin lapsen arjen sujumisesta huolehtii muukin kuin lapsen biologinen vanhempi. (Pitkänen 2011, 88.)

Pitkäsen (2011) tutkimuksessa sijaishuoltomuodon ohella rinnakkainen vanhemmuus käsitteenä korostaa vanhemman omaa roolia lapsen elämässä. Sijaishuolto-
paikalla on vastuu lapsen arjen huolehtimisesta, kun taas vanhemmuudessa korostuu suhteen emotionaalinen merkitys lapsen ja aikuisen välillä. Lapsen hyöty sijaishuollosta vahvistuu, jos vanhemmat mahdollistavat lapselle luvan asettua sijaisperheeseen ja se tapahtuu vanhempien kanssa yhteistyössä. Biologisille vanhemmille merkityksellistä on myös tieto siitä, että lapsi voi hyvin sijaishuollossa sekä lapsen ja vanhemman välinen suhde mahdollistuu. Vanhemmuuden toteutuminen sijaishuollon aikana käytännössä tapahtuu ammatillisista lähtökohdista mukana olevien aikuisten rinnalla.

2.3 Yhteistyön merkitys biologisten vanhempien kanssa

Perhesijoituksen ja lapsen psyykkisen voinnin kannalta yksi tärkeimmistä asioista onnistuneessa perhesijoituksessa on yhteistyö lapsen biologisten vanhempien kanssa. Toimiva yhteistyö luo harmonian sijaisperheeseen ja toimivat kotiharjoittelut biologisessa perheessä sekä mahdollisesti tapahtuvan onnistuneen kotiutumisen. Lapsen oirehtiminen haastaa pääsääntöisesti koko hoitosysteemin, mikä koostuu biologisista vanhemmista, sijaisperheestä, sosiaalitoimesta, terapiasta tai muista kuntoutusmuodoista. Tällaiset haastavat tilanteet täytyisi muodostua oppimiskokemuksiksi sekä yhteiseksi oppimiseksi, miten prosessissa tulisi edetä, jotta se etenisi lapsen edun mukaisesti syyllistämisen sijaan. Mahdottomiltakin tuntuvat yhteistyö tilanteet biologisten vanhempien kanssa on ratkaistavissa, kunhan jokaisella osapuolella löytyy objektiivinen taho, missä saa omille tunteilleen ymmärrystä. (Joensuu & Sutinen 2016.)

2.4 Yhteistyön haasteita

Valkosen (2014, 27–28) tutkimukseen osallistuvien sijaisvanhempien kertomuksissa kolme pinnalle noussutta haastetta liittyivät sijoitettujen lasten vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Kasvatuksellisen yhteistyön vaikeus nousi esille tilanteissa, joissa sijaisperheen ja lapsen vanhempien säännöt ja kulttuurit olivat ristiriidassa keskenään. Tämä esiintyi tutkimuksessa yleisimpänä syynä. Toiseksi ongelmaksi nousi lasten voimakas reagoiminen ennen tai jälkeen biologisten vanhempien tapaamista. Kolmas esille noussut huoli oli sijaisvanhempien luottamuspula lapsen turvallisuudesta ja siitä, kuinka hänestä huolehditaan biologisten vanhempien luona.

Yhteistyö sijaisvanhempien ja biologisten vanhempien välillä on emotionaalisesti vaikein osa-alue, jolla liikkuvat tunnepolarisaation ääripäät aina rakkaudesta vihaan. Kun lapsella ei ole lupaa rauhassa asettua sijaisperheeseen, elää hän jatkuvassa jännitteessä jolloin yleensä kehitys pysähtyy, joka on yksi turhauttavimmista haasteista niin sijaisperheelle, työntekijälle, lapselle ja koko hoitoverkostolle. Kuitenkin loppujen lopuksi vaikeimmissakin haasteissa kyse on tunteista. Laittamatta enempää arvuuttelua huostaanoton syille, voidaan yrittää vain samaistua

biologisen vanhemman menettämisen tuskaan. Onnistuneen perhesijoituksen edellytyksenä on todistaa sijoitetulle lapselle pysyvyyttä. (Joensuu & Sutinen, 2016, 82, 115.)

3 LASTENSUOJELU

Lastensuojelulain 1§:n mukaan lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen, sekä erityiseen suojeluun. Edellä mainitut oikeudet eivät kuitenkaan toteudu yksin lastensuojelulain keinoin, vaan niiden toteuttaminen on myös muun lainsäädännön ja muita viranomaisia sekä laajemmin koko yhteiskuntaa koskevia tehtäviä. Koko yhteiskunnan vastuuta lasten turvallisuudesta ja hyvinvoinnista korostavat myös lapsen oikeuksien yleissopimus ja perustuslain 19§:n 3 momentti. Jotta lapsen turvallisen kasvuympäristön edellytykset toteutuu, täytyy lapsen ikä ja kehitystaso huomioida mahdollisimman vakaalla ja pysyvällä kasvuympäristöllä. (Araneva 2016, 169–170.)

3.1 Lastensuojelun tehtäviä

Lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen, varsinainen lastensuojelutehtävä ja vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ovat lastensuojelun kolme perustehtävää. Monilla erilaisilla yhteiskunnallisilla toimilla edistetään lasten hyvinvointia ja ehkäistään erilaisia ongelmia. Kyse on lapsen elinympäristön turvallisuudesta ja riittävästä mahdollisuuksista leikkiin ja muihin virikkeellisiin toimintoihin. Yksi suurin vaikutus lasten hyvinvointiin on, millaisia lasten arjen ympäristöt ovat. Lapsen kehitykseen vaikuttavat paljon myös päivähoito- ja varhaiskasvatustalvet, koulu, erilaiset harrastustoiminnat ja muut lähiympäristö- ja -yhteisöt. Monet yhteiskunnalliset päätökset vaikuttavat suoraan lasten elämään joko positiivisesti tai negatiivisesti, esimerkiksi liikenneratkaisut tai vanhempien työssäkäyntiin liittyvät päätökset. (THL 2016.)

3.2 Lapsen edun ensisijaisuus

Lapsen edun ensisijainen huomioiminen toimii kantavana ja tärkeimpänä periaatteena lastensuojelussa. Lapsen etu huomioidaan aina ensisijaisena ratkaisukriteerinä lastensuojeluasioissa, mutta etu ei ole ainoa huomioonotettava keskipiste, kun tehdään lasta koskevia ratkaisuja. Toteutettaessa on huomioitava myös tilanteen kokonaiskuva sekä oikeudelliset asiat. Ensisijaisuudella tarkoitetaan myös sitä,

että etua tulee arvioida ja vertailla eri vaihtoehtojen ja ratkaisumallien kautta suhteessa lopputulemaan. Toisin sanoen lapsen etua tulee arvioida aina siihen liittyviä päätöksiä tehdessä lastensuojelulain mukaisesti. Kun arvioidaan lapsen etua, laiteetaan kaksi tai useampi lastensuojelutoimenpide tai ratkaisu vierekkäin ja pohditaan kumpi tai mitkä niistä palvelee parhaiten lapsen edun toteutumisen kannalta merkityksellisiä lapsen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. Arvioitaessa otetaan huomioon myös lapsen ikä, mielipiteet ja toivomukset sekä lapsen kehitystaso ja erilaiset ominaisuudet. Erityistä painoarvoa etua arvioidessa on annettava lapsen omille mielipiteille, hänen kokemuksilleen sekä mahdollisille toivomuksille. Tällä ei kuitenkaan tarkoiteta sitä, että lapsella on yksin valta päättää omista asioistaan, vaan aikuinen arvioi mitkä vaihtoehdoista toteuttaisi kokonaisvaltaista etua kaikista parhaiten. Lapsen vaikuttamismahdollisuus ja osallisuus ovat kuitenkin lapsen arviointiin liittyvä osa-alue, jota päätöksenteossa ei voida syrjäyttää ilman tarpeesta johtuvaa perustetta. (Araneva 2016, 174–176.)

Aranevan (2016, 176–177) mukaan lapsen mielipiteen selvittäminen on aina lapsen iästä riippumatonta sekä lasta on tavattava henkilökohtaisesti tarpeen vaatiessa ilman huoltajaa tai jos lapsi sitä itse pyytää. Lasta on tavattava myös riittävän usein prosessin yhteydessä. Tämän tarkoituksena on edistää lapsikeskeistä ja -lähtöistä, jossa nimenomaan huomioidaan lapsen omaa näkökulmaa. Yksi ammatillinen osa onkin lasten kokemusten kuunteleminen, jolla on suuri painoarvo lastensuojelutyössä. Lapselle on kerrottava hänen oman ikä- ja kehitystason edellyttämällä tavalla tietoa erilaisista ratkaisuvaihtoehdoista, sekä miten ne tulisivat vaikuttamaan hänen elämäänsä. Se miten mielipide selvitetään lapselta ja tiedot välitetään, valituu lapsen kehitystason mukaisesti. Jos valitussa toimenpiteessä tai ratkaisuvaihtoehdossa ei lapsen omia toivomuksia toteudu, hänelle tulee perustella tämä, hänen kehitystason vaatimalla tavalla.

3.3 Lapsen oikeudet

YK:ssa hyväksyttiin vuonna 1989 yleissopimus lapsen oikeuksista, joka astui voimaan Suomessa 1991. Sopimus lapsen oikeuksista korostaa ihmisarvoa, sekä molemminpuolisia perheen ja yhteiskunnan suhteita oikeuksien toteuttamisessa.

Sopimuksen alueet sisältävät lapsen kokonaisvaltaisen huolenpidon ja osallisuuden sekä suojelun. Lisäksi se keskittyy lapsen kaikkinaisen ihmisarvon vahvistamiseen ja suojelemaan vaikeissa tilanteissa olevia lapsia. Lapsen oikeuksien sopimus tähdentää yksilölle ja yhteiskunnalle lapsuuden ja vanhemmuuden ainutlaatuisuutta merkitystä ja asemaa. (United Nations Human Rights 2018; Bardy 2013,62.)

Lasten oikeuksien sopimus voidaan jakaa kolmeen eri kulmakiveen, jota sanotaan kolmen P:n liitoksi; sopimukseen sitoutuneet valtiot toimivat huolenpitoa ja suoje-
lua (protection) sekä osallistumista (participation) koskevien oikeuksien toteutta-
miseksi mahdollisimman täysmääräisesti (provision). Oikeudet hyvään huolenpi-
toon, terveyteen, koulutukseen, riittävään elintasoon sekä kulttuuriin täytyy toteu-
tua lasten mahdollisuuksien suojelemiseksi. Lapsia on varjeltava hyväksikäytöltä,
kurjuudelta ja kaikelta muulta pahalta. Lapset, jotka elävät vaikeissa oloissa, kuu-
luu heille erityisen suojelun ja huolenpidon oikeuksien lisäksi kaikki samat oikeu-
det kuin muillekin alaikäisille lapsille. (Bardy 2013,62–63.)

3.4 Lapsen edun kriteerit

Lapsen edun kriteerit voidaan jakaa seitsemään eri osioon. Kun arvioidaan lapsen etua, on huomioitava miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lap-
selle kyseiset kriteerit. Seuraavassa kuviossa on esitetty nämä osiot. (L417/2007.) Lastensuojelun keskeisten kriteereiden mukaisesti lastensuojelun toimenpiteiden on avustettava lapsen suotuisaa hyvinvointia ja hänen kehitystään. Kyseisten toimenpiteiden tarkoituksena on estää lapsen omasta käyttäytymisestä tai perheen kanssa kasvuolosuhteista aiheutuvaa vahingollista vaikutusta lapsen kehitykselle. Lastensuojelun ensisijaisena tavoitteena onkin edistää lapsen kehi-
tystä, turvaamalla hänelle hyvinvointia edistävät hyvät kasvuolosuhteet lapsen ko-
tona. Jotta saadaan säilytettyä mahdollisuus jatkotyöskentelyyn perheen kanssa eikä toimenpiteillä aiheuteta vahinkoa lapsen kehitykselle, on lastensuojelun sosi-
aalityölle luotava kohtuulliset mahdollisuudet toteuttaa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Keskeisenä periaatteena on pyrkiä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä pyrkiä vaikuttamaan riittävän varhaisessa vaiheessa niihin, tuke-

malla lapsen huoltajia, vanhempia sekä muita, jotka ovat osallisena lapsen hoidossa. Yleisten perhepalveluiden tehtäväksi sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä siirtyi lapsen ja perheen lapsen kehitykseen haitallisesti vaikuttavien ongelmien ennaltaehkäiseminen ja aikainen puuttuminen. Ennaltaehkäisevään lastensuojeluun kuuluu toisaalta myös perheen ja lapsen ohjaaminen riittävän aikaisessa vaiheessa lastensuojelun palveluiden piiriin, jos huomataan etteivät ennaltaehkäisevät palvelut ole riittäviä. (Araneva 2016, 173–174.)

Kuvio 1. Lapsen edun kriteerit (L417/2007).

3.5 Sosiaalityöntekijän rooli

Sosiaalihuoltolain (L1301/2014) mukaan sosiaalityöllä tarkoitetaan asiantuntija- ja asiakastyötä, jossa rakennetaan yksilön, perheen tai yhteisön tarpeita vastaamaan olevia erilaisia tuen ja palveluiden kokonaisuuksia, sovitettuna muiden toi-

mijoiden tarjoamien tukien kesken, sekä ohjataan ja seurataan niiden vaikuttavuutta ja toteutumista. Se on luonteeltaan muutosta tekevää työtä, jonka tavoitteena on vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta, lieventää elämäntilanteen vaikeuksia ja edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä.

Sosiaalihuollon ammattihenkilöiden tehtävien ja tehtävärakenteiden jakoa voidaan uudistaa esimerkiksi osaamista, ammattitaitoa tai koulutus huomioon ottaen, jos ei laissa tai asetuksessa toisin säädetä, mikäli se on hyvin perusteltua asiakkaiden työjärjestelyjen, tarpeiden ja sosiaalipalvelujen tuottamisen kannalta (L817/2015).

Sosiaalityöntekijän tehtävät edellyttävät paljon erilaista osaamista ja asiantuntemusta, sekä työ voidaan kokea raskaaksi. Sosiaalityöntekijän työskentely tapahtuu niin sanotussa kaksoisroolissa, jossa hänen tulisi tukea perheiden jaksamista ja koossa pysymistä avohuollon tukitoimin, mutta kuitenkin valmis tekemään huostaanotto- ja sijoituspäätös lapsesta, mikäli se tulee ajankohtaiseksi. Tästä voi seurata luottamuspuola vanhempien ja sosiaalityöntekijän välillä, mutta myös sijoituspaikan vanhemmat voivat kokea epävarmuutta sosiaalityöntekijään. Huostaanoton kynnyksellä lapselle mahdollisimman hyvän sijoituspaikan löytäminen on yksi sosiaalityöntekijän tärkeimmistä työtehtävistä. Tämä edellyttää arviointikykyä lapsen ja sijoituspaikan yhteensopivuudesta, sekä rehellisyyttä sosiaalityöntekijältä lapsen mahdollisista riskitekijöistä, jotka saattaisivat vaikuttaa sijoituksen jatkumiseen. Kun asioista puhutaan niiden oikeilla nimillä, osataan niihin varautua tarvitsemalla tavalla, esimerkiksi työnohjaustuella. (Sinkkonen 2015, 152–153.)

3.6 Perheen jälleenyhdistäminen

Lastensuojelulain (L417/2007) mukaan perheen jälleenyhdistäminen on toteutettava lapsen edun mukaisesti (L417/2007). Lapsen tai nuoren sijaishuollon aikana tapahtuvan työskentelyn, joka tapahtuu lapsen ja lapsen huoltajan sekä vanhemman kanssa, tavoitteena tulee olla lapsen kotiuttamisen esteiden poistaminen tai vähentäminen siten, että lapsen edun mukainen huolenpito voidaan turvata kotona jälkihuoltona toteutettavien avohuollon tukitoimenpiteiden kautta. Julkista hallintotohtävää harjoittava sijaishuoltoajan edustaja tai viranomainen ei saa omilla toimenpiteillään estää tai vaikeuttaa perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen täyt-

tymistä. (Araneva 2016, 366.) Lapsen asiakassuunnitelmaa ajantasaistetaan vähintään kerran vuodessa, jolloin pohditaan tiimin kesken, jatkuuko sijoitus vai olisiko perheen jälleenyhdistäminen lapsen edun mukaista (Sinkkonen 2015, 153).

4 LASTENSUOJELUN PERHEHOITO

Jokaisella lapsella on oikeus läheisiin ihmissuhteisiin, turvallisuuteen, jatkuvuuteen ja pysyvyyteen. Perhehoidon lähtökohtana onkin lapsi ja sen oikeus omaan perheeseen. Perhehoito on lapsen ja sen perheen arjessa tapahtuvaa huolenpidon, hoidon ja suojelun työtä. Sen tavoitteena on taata lapselle tasavertainen perheenjäsenyys ammatillisessa perhekodissa tai sijaisperheessä. Keskeistä on lasten ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen (Heino & Säles 2017, 4.)

Vuoden 2012 alussa lastensuojelun perhehoidosta tuli sijaishuollon ensisijainen hoitomuoto. Perhehoitoa voidaan käyttää sijaishuoltona huostaan otetuille lapsille sekä nuorille ja yhtenä avohuollon tukitoimena. Lisäksi se voi jatkua osana nuoren jälkihuoltoa 21 ikävuoteen saakka. Perhehoitoa voidaan järjestää toistaiseksi jatkuvana tai määräaikaisena sijaishuoltona eli voidaan puhua pitkä- ja lyhytaikaisesta perhehoidosta. (Perhehoitoliitto 2018 a.)

Perhehoitolain mukaan perhehoidolla tarkoitetaan lapsen tai nuoren hoidon järjestämistä perhehoitajan yksityiskodissa, jota kutsutaan perhekodiksi. Lastensuojelulain nojalla perhehoidon järjestäminen on kunnan ja perhehoitajan väliseen toimeksiantosopimukseen perustuva julkinen hallintotehtävä. Kyseisellä sopimuksella perhehoitajalle siirretään vastuu lapsen tai nuoren huolenpidosta, arkipäivän hoidosta ja kasvatuksesta sekä arkeen liittyvistä toimista ja toimenpiteistä. Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä sijaishuollon aikana on oikeus päättää lapseen tai nuoreen kuuluvista merkittävistä asioista, joiden vaikutukset ulottuvat perhekodin tavanomaisen arjen ulkopuolelle. (Araneva 2016, 306–307.)

Perhehoitolain (L263/2015) tarkoituksena on turvata hoidettavalle tarpeiden mukainen ja perheenomainen perhehoito. Perhehoidon tavoitteena on perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus läheisiin ihmissuhteisiin ja kodinomaiseen hoitoon sekä edistää hänen sosiaalisia suhteitaan ja perusturvallisuuttaan.

Perhehoito on monenlaisten laitosten rinnalla yksi vaihtoehto, koska se on luonnollinen ja yksilöllinen tapa hoitaa oman kodin ulkopuolista hoitoa tarvitsevia lapsia, nuoria ja aikuisikäisiä (Ketola 2008, 20).

Lapsi elää sijaisperheessä perheenjäsenenä ja se on todettu merkittäväksi lapsen kehitykselle sekä erityisesti lapsen kiintymyssuhteen muodostumiselle. Perheessä kasvaminen takaa lapselle usein elinikäiset ihmissuhteet, hyvän perhe-elämän mallin sekä opettaa perusasioita elämästä, joiden kautta lapsen luottamus aikuisiin voi vahvistua. (Perhehoitoliitto 2018 b.)

4.1 Sijaisvanhemmuus perhehoidon muotona

Sijaisvanhemmuudesta käytetään laissa termiä perhehoitaja. Siinä sijaisvanheman vastuulla on kasvattaa lasta, sekä huolehtia lapsen arjesta omassa kodissaan, mutta sijaisvanhempi ei kuitenkaan ole lapsen huoltaja. Sijaisvanhemmuudessa on kyse jaetusta vanhemmuudesta, sillä lapsella on käytännössä kahdet vanhemmat. Sijaisvanhemmuus on yhtä aikaa yksityistä ja julkista vanhemmuutta. Yksityistä sijaisvanhemmuudesta tekee se, että siihen liittyy paljon perheen omia henkilökohtaisia unelmia ja tarpeita. Julkisuus näkyy taas sijaisvanhemmuudessa siten, että siihen ei voi vain ryhtyä, vaan siihen täytyy valmentautua. (Pesäpuu ry 2014.)

Perheellä voi monesta eri syystä nousta ajatuksia sijaisperheeksi ryhtymisestä. Mikkelssonin (2015, 68) pro gradu- tutkielmassa sijaisvanhemmaksi ryhdyttiin muun muassa lapsettomuuden takia tai adoptioprosessi koettiin liian hankalaksi. Lisäksi esille nostettiin halu auttaa, sillä sijaisvanhemmat kokivat, että heillä on annettavaa sijoitetulle lapselle esimerkiksi huolenpidon muodossa. Tärkeintä sijaisperheeksi ryhtymisessä on miettiä perheen motiivia edetä kyseiseen toimintaan. Usein motiiveja voi olla esimerkiksi, että perheen omat lapset ovat lentäneet pesästä ja koti alkaa tuntua tyhjältä. Kuitenkin kyseisessä elämänmuutoksessa on mahdollisesti jonkin verran sudenkuoppia, kuten halutaanko sijoitetun lapsen kautta korjata jotain sellaista, mikä omien lasten kanssa ei mennyt suunnitellusti. Tärkein sijaisperheeksi ryhtymisen motiivi on aito halu auttaa ja rakastaa lapsia sekä nuoria, mutta omat elämäntilanteeseen liittyvät haasteet on hyvä huomioida. Sijaisperheeksi alkaminen voi liittyä myös työelämälähtöiseen pohdintaan, esimerkiksi toimiminen voidaan kokea mielekkäänä vaihtoehtona päivätyölle. Vaikka perhehoitolaki takaa tietyn määrän vapaata vuodessa perhehoitajalle, harvassa kunnassa tämä kuitenkaan toteutuu, sillä sijaisvanhempana toimiminen on hyvin

kokonaisvaltaista ja esimerkiksi pitkät kesälomat ovat kiintymyssuhteen kehittymisen näkökulmasta epärealistisia tai eivät ole lapsen edun mukaisia. (Joensuu & Sutinen 2016, 22–27.)

Pelkkänä työnä tai rahasta sijaisperheeksi ryhtyminen ei ole kuitenkaan kannattavaa, mutta usein ammatillinen suhtautuminen toimii suojautumiskeinona haastavissa tilanteissa. Jos sijaisperheeksi ryhtyy pariskunta, täytyy parisuhteen olla tasanapainossa ja vankalla pohjalla. Alkupohdintojen ja motiivien kirkastumisen jälkeen kohti sijaisperheenä toimimista ennakkovalmennus on perheen seuraava askel. (Joensuu & Sutinen 2016, 22–27.)

Sijaishuoltoon siirtymisen jälkeen lapsen biologisten vanhempien vanhemmuus ei lopu, vaan lapselle tulisi välittyä tieto siitä, että häntä ei ole hylätty ja siitä, että hänellä on oikeus pitää yhteyttä hänelle tärkeisiin henkilöihin. Lapsella tulee olla myös mahdollisuus kiintyä sijaisvanhempiin. Lapsen biologisilla vanhemmilla on iso rooli auttaa lasta sopeutumaan uuteen tilanteeseen sekä sijaishuoltoon. Samalla tärkeää on tukea lapsen ja vanhemman suhdetta sekä auttaa biologisia vanhempia ymmärtämään lapsen tilanne, sillä on tavanomaista, että vanhemmat saattavat kokea alemmuuden tunnetta tai mustasukkaisuutta vanhemmuuden muuttumisesta. (Saastamoinen 2010.)

4.2 Sijaisperheeksi kasvamisen prosessi

Sijaisvanhemmaksi kasvaminen tapahtuu erilaisen tapahtumaketjun kautta kuin biologinen vanhemmuus. Siinä esille tulee tietoinen arviointi, kuten erilaisiin valmennuksiin osallistuminen, sekä tunteellinen valmistautuminen on erilaista, sillä lapsen saapuminen perheeseen voi kestää useita vuosia, tai vastaavasti prosessi voi tapahtua hetkessä. Sijoitettuun lapseen kiintyminen ei välttämättä ole aina helppoa, sillä sijoituksen alkuvaiheessa kiintymystä saattaa estää biologisilla vanhemmilla samaan aikaan oleva kriisi sijoitukseen liittyen. Esimerkiksi biologisilla vanhemmilla saattaa olla epärealistiset toiveet lapsen kotiutumisen tai sijaisvanhemmille väliaikaisesta sijoituksesta puhuttaessa kiintyminen lapseen voi olla haastavaa. Sijaisperheeksi kasvamisen prosessi voi olla kuitenkin alkuvaiheessa antoisaa molempien osapuolien perspektiivistä, kunhan lapsi saa turvalli-

sen kasvualustan ja säännölliset rutiinit. Tärkeintä alkuvaiheessa kuitenkin on lapsen tutustuminen ja häneen kiintyminen, oikean roolin löytyminen lapsen neuvotteluissa, virallisten asioiden sekä maksujen hoitaminen.

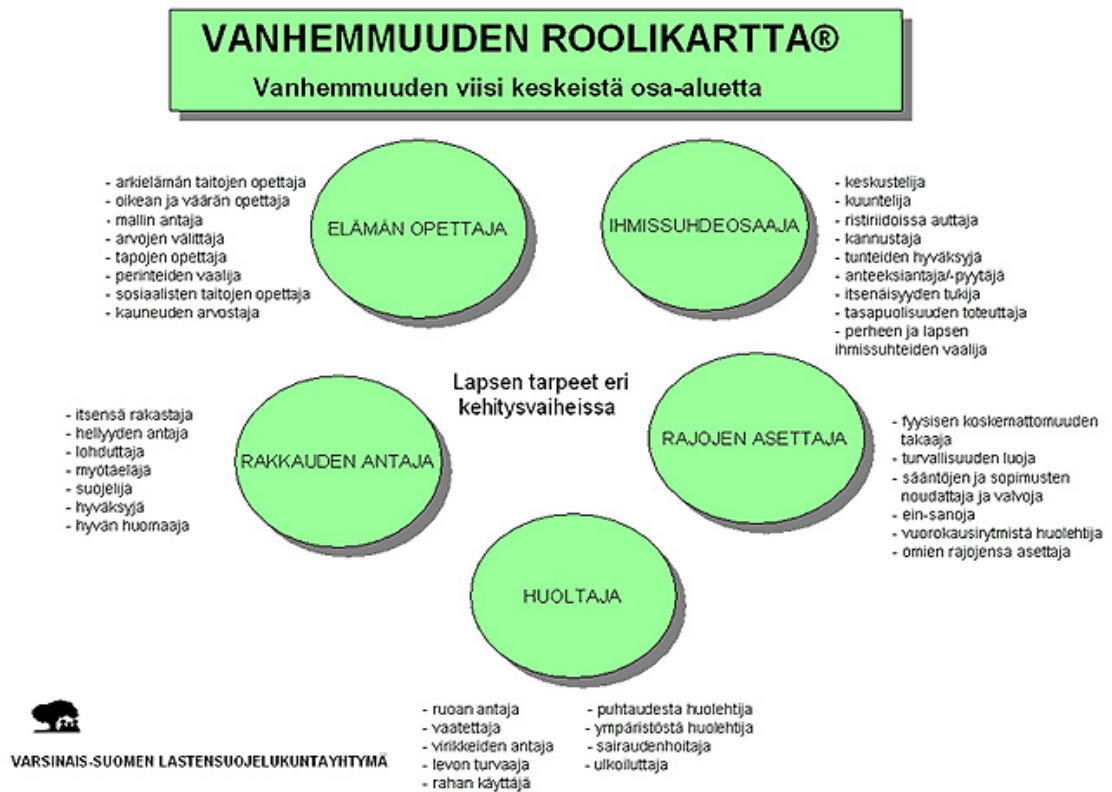
Prosessin keskivaiheessa lapsi on omaksunut paikkansa perheessä sekä perheen kulttuurin. Lapsen biologiset vanhemmat ovat myös päässeet eteenpäin, eikä kriisivaihe ole enää pahimmillaan. Toisaalta hoitovastuun taakka voi rasittaa perheen harmoniaa, esimerkiksi lapsi voi kokea jatkuvalta tuntuva odottelua tai pettymyksen tunteita, kun tapaamiset eivät onnistukkaan toivotulla tavalla. Usein tällaisissa tilanteissa sijaisvanhempien usko saattaa horjua ja voimavarat olla vähissä. Keskivaihetta voisikin verrata ihmisen keski-ikään, sillä on huolehdittava omasta jaksamisesta ja fyysisestä kunnosta, jotta jaksaa pysyä lapsen itsenäistymiseen asti valppaana. Prosessin viimeinen vaihe, eli päättymisvaihe tapahtuu yleensä nuoren itsenäistymisen kynnyksellä, jota ohjaavat myös viralliset roolit. Sijaisvanhempien täytyy miettiä kuinka he ovat nuorelle vanhempia sijoituksen päätyttyä. (Kuivamäki & Mikkonen 2008, 23–26.)

4.2.1 Vanhemmuuden roolikartta

Sijaisvanhemmuutta voidaan verrata tavalliseen vanhemmuuteen, sillä se on eräänlainen kasvuprosessi, joka voidaan ajatella olevan verrattavissa vanhemmuuden roolikarttaan. (Kuivamäki & Mikkonen 2008, 20.)

Vanhemmuuden roolikartta on monipuolinen työväline, jonka avulla voidaan jäsentää vanhemmuuden erilaisia rooleja arkiarjattelussa mahdollisimman selkeästi ja luontevasti. Roolikartan helppolukuisuuden vuoksi se on ilmennyt suosituksi työvälineeksi. Roolikartan avulla vanhemman on helpompi huomata toiminnassaan niitä muutoksen tarpeita, jotka nousevat esille lapsen kehityksen näkökulmasta. Helppokäyttöisyyden vuoksi sen käyttö ei edellytä vanhemmilta laajaa teoreettista taustaa. Merkittävimmät vanhemmuuden roolit kehittyvät vähitellen vanhemmuuden myötä ja vanhempi voi omaksua uusia rooleja jo käytössä olevien roolien täydennykseksi. (Ylitalo 2011, 9–10.)

Roolikartta sisältää viisi eri perusröoliä vanhemmuudesta, jotka ovat elämän opettaja, huoltaja, rakkauden antaja, rajojen asettaja sekä ihmissuhdeosaaja. Edellä mainitut roolit ovat motivaatorooleja, joiden avulla pystytään kuvaamaan vanhempien perusmotiiveja. Kyseiset motivaatoroolit jakaantuvat alarooleihin, joita puhutellaan tavoiterooleina. Esimerkiksi rakkauden antajan motivaatoroolissa, vanhempi näyttää lapselle eri keinoja rakastaa niin itseään kuin toisia. Jotta kyseinen tavoiterooli täyttyy, vanhemman täytyy omalla käyttäytymisellään ja toiminnallaan vahvistaa hänen omaa tavoiterooliaan, esimerkiksi näyttämällä lapselle kuinka huolehtia omasta jaksamisestaan ja kuinka ottaa muut huomioon. Saavuttaakseen valitseman tavoiteroolin vanhempi toteuttaa arjessaan käytännön tekot, joita kutsutaan tekorooleiksi. Keskeisintä roolikartan soveltamisessa on, mitä lapsi tarvitsee hyvinvointinsa tai myönteisen kehityksensä vuoksi. Tarpeet ovat kuitenkin aina yksilöllisiä ja ne vaihtelevat esimerkiksi lapsen kehitystilanteen, sukupuolen tai temperamentin mukaan. (THL 2018; Ylitalo 2011, 9–12.)

Kuvio 2. Vanhemmuuden roolikartta (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2013).

4.3 Sijoitukseen liittyvät tunteet

Perhesijoitus herättää aina paljon erilaisia tunteita ja kysymyksiä. Halu käsitellä tunteita luo mahdollisuuden onnistumiseen, koska se on loputon tutkimusmatka niin sijoitetun lapsen kuin sijaisvanhemman oman mielen maailmaan. Jokaisella aidolla kohtaamisella on merkitystä ja se muuttaa hoitajaa sekä hoidettavaa. (Joensuu & Sutinen 2016, 110.)

On tärkeää, että tiedostamme kasvattajina omat tunteemme ja minkälaiset tilanteet meissä niitä herättää, sillä tunteet ovat kaiken vuorovaikutuksen lähtökohtana. Omien vanhempiemme tavoitettavuus tunnetasolla, tunne ilmapiiri kotona ja vanhempamme selviytyminen vaikeiden tunteiden edessä, on pohjana tunnemaailmallemme. Esimerkiksi ankaran kasvatuksen saanut lapsi voi olla täysin kykenemätön käsittelemään aikuisena omia, sekä lapsensa aggressiivisia tunteita. Tällöin lapsi

saattaa jäädä pulaan, jos hän kokee, ettei pysty ilmaisemaan tunteitaan turvallisessa ympäristössä. (Tuovila 2008, 51–52.)

4.4 Sijaisperheiden tukeminen

Jotta sijaisperheitä pystytään tukemaan vaativassa tehtävässä, tulee perhehoidon rakenteiden olla kunnossa. Työntekijöiden täytyy olla ammattitaitoisia sekä sijoittajien työn pitää olla riittävästi resursoitua. Sijaisperheiden tukemisen tulee perustua perheiden ja sijoitettujen yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen, esimerkiksi sijaisperheitä koskeviin koulutuksiin tai eri tukimuotoihin, kuten terapiaan. Kaikki lapset ja perheet eivät tarvitse samanlaisia palveluita, joten positiivinen priorisointi on tarkoituksenmukaista. Räättälöintimalli on otettava työn lähtökohdaksi, koska silloin olemassa oleva palvelujärjestelmä ei yksistään ohjaa tuen saamista, eikä tuki rajoitu pelkästään olemassa olevien tukimuotojen valintaan. Jotta sijaisperhe-toiminnasta tiedottaminen, perheiden valmentaminen sekä rekrytointi onnistuu, tarvitaan kuntarajat ylittävää yhteistyötä sijoittajien kesken, sillä riittävän suuresta valikoimasta sijaisperheitä on helpompi löytää lapsen tarpeita vastaava perhe. On oleellista, että se taho, joka valmentaa perheet, on mukana sijoituksen jatkoprosesseissa. (Ketola 2008, 46.)

4.4.1 Työnohjaus

Arki sijaisperheissä voi tuntua vanhemmista joskus fyysisesti, että henkisesti rasakalta. Omasta terveydestä huolehtinen, sekä käytännön apujen järjestäminen esimerkiksi lasten harrastusten tukeminen helpottaa arjessa selviytymistä. Ennakointi avun tarpeesta on mahdollista, jos työntekijä on riittävästi yhteydessä sijaisvanhempaan. (Perhehoitoliitto 2018 c.) Joensuun & Sutisen (2016, 91) mukaan sijoitusten purkuihin aiheutuneet syyt ovat yleisemmin sijaisvanhempien väsyminen. Se onkin yksi suurimpia haasteita lapsen oireilun ja yhteistyöongelmien biologisten vanhempien jälkeen. Sijaisvanhempien väsyminen katsotaan olevan yhteydessä siihen, että sijoitetuilla lapsilla ei ole ollut yhteyttä biologisiin vanhempiin tai hänellä ei ole ollut mahdollisuutta vierailta esimerkiksi sukulaisilla.

Perhehoitolain (L263/2015) mukaan kunta tai kuntayhtymä on vastuussa perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, koulutuksesta, työnohjauksesta sekä sijaisvanhemmaksi aikovalle henkilölle annettavasta valmennuksesta, mutta työnohjauksen kestoa laissa ei ole määritelty (L263/2015). Työnohjaus voi olla suuri apu esimerkiksi sijoituksen alkuvaiheessa sijaisvanhemmille oman roolinsa hahmottamisessa ja mahdollisten odotusten purkamisessa. Lisäksi se antaa sijaisvanhemmille tilaisuuden käsitellä asioita, joita he eivät voi muissa yhteyksissä paljastaa. Työnohjaaja roolissaan voi asettua sijaisvanhempien rinnalle tutkimaan kyseistä tilannetta ja esittämään erilaisia näkökulmia sekä kyselemään kysymyksiä, jotka haastavat heitä pohtimaan asioita uudestaan. Sijaisvanhemmat pääsevät työnohjauksessa tutkimaan turvallisessa ympäristössä omaa rooliaan, analysoida kokemuksia ja tunteitaan, sekä arvioida omaa asemaansa sijoitetun lapsen verkoston jäsenenä. Lisäksi työnohjauksen avulla sijaisvanhemmat saavat apua identiteetin rakentumiseen, ylläpidetään heidän hyvinvointiaan sekä omaa toimintakykyä. (Janhunen, Pitko & Säles 2018, 13–19.)

4.5 PRIDE-valmennus

Perhehoitolain (L263/2015) mukaan toimeksiantosopimusta ei voida tehdä ennen kuin perhehoitajaksi ryhtyvä on käynyt siihen edellyttämän valmennuksen. Kuitenkin erityisten syiden vuoksi valmennus voidaan suorittaa vuoden kuluessa sijoituksen alkamisesta. (L263/2015.) PRIDE-valmennuksen perustana on, että valmennuksen tulisi toteutua ennen kuin perhe tekee päätöksen sijaisperheeksi ryhtymisestä tai ryhtyy sijaisperheeksi. Perhehoidon sosiaalityöntekijällä yksi tärkeimmistä perustehtävistä on valmennuksesta huolehtiminen, sekä hänellä täytyy olla varmuus siitä, että perheellä on valmiudet ryhtyä sijaisperheeksi. (Back-Kiianmaa & Hakkarainen 2008, 122–124.)

PRIDE-valmennuksen avulla tähdätään siihen, että sijaisperhettä tarvitseva lapsi tai nuori pääsisi hyvin valmistautuneeseen perheeseen ja sijaisvanhemmilla olisi hyvät valmiudet vastata lapsen tai nuoren henkilökohtaisiin tarpeisiin. Sosiaalityöntekijän ja sijaisvanhempien yhteistyö on tärkeä osa valmennusvaiheessa. Ennakkovalmennuksessa sijaisperheet saavat perhehoitoon ja sijaisvanhemmuuteen

liittyviä tietoja. Erilaisten harjoitusten avulla perhehoitaja voi eläytyä sijoitetun lapsen, lapsen vanhemman sekä sijaisvanhemman tilanteisiin ja tunteisiin. Perhehoitajan oma suhtautumistapa, asenteiden ja omien tunteiden tiedostaminen vahvistavat valmiutta kohdata sijoitetun lapsen vanhemmat sekä tehdä yhteistyötä lapsen parhaaksi. Mitä vahvempi ennakkovalmennus on, sitä paremmat edellytykset se luo perhehoidon tavoitteiden saavuttamiseksi. (Back-Kiianmaa & Hakkarainen 2008, 123–124.)

Ohjaukseen ja tukeen kiinnitetään jatkuvasti enemmän huomiota sijaisperheitä kouluttaessa. Monesti lähtötilanteessa lapsen kokemukset turvallisuudesta kiintymyksestä ja ennakoitavasta arjesta ovat puutteelliset. Edellä mainitut kokemukset näkyvät kiintymyssuhteen erilaisina malleina, mikä taas heijastuu lapsen käyttäytymisessä haastavina oireina ja vastarintana. On tärkeää kuitenkin muistaa, että lapsi tai nuori reagoi aina erilaisiin tilanteisiin opitulla tavalla. Kun lapsella tai nuorella on haasteita kiintymyssuhteessa ja varhaista traumatisoitumista, keskeiseksi kysymykseksi muodostuu, miten ja millä tavalla sijaisperheitä tuetaan ennen lapsen tai nuoren sijoitusta, sijoituksen aikana ja vielä sen jälkeenkin. PRIDE-valmennus on tällä hetkellä lähtökohtana perhesijoituksiin. (Joensuu & Sutinen 2016, 35–36.)

PRIDE-valmennuksen keskeisimpiin periaatteisiin kuuluu perheiden oikeus saada tukea, lapsen oikeus kasvaa perheessä, perhehoidon ja lapsen läheisten toimijoiden tiimityö sekä perhehoidon suunnitelmallinen kehittäminen lasten tarpeiden pohjalta (Pesäpuu 2018).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET

Opinnäytetyön aiheen idea syntyi syksyllä 2017, kun eri organisaatioihin oltiin yhteydessä ja heiltä kysyttiin mitä asioita olisi hyvä tutkia. Ehdotetuista vaihtoehdoista valittiin onnistuneet elementit perhehoidossa. Opinnäytetyön idea ja suurin osa perheistä saatiin organisaatiolta, mutta työ ei ollut kuitenkaan tilaustyö. Tutkimuslupa anottiin helmikuussa 2018 organisaatiolta, jota ei voida kertoa sijaisvanhempien yksityisyyden suojaamiseksi. Tutkimuslupa haettiin, jotta saatiin lupa haastatella mahdollisesti haastatteluun lupautuvia perheitä. Opinnäytetyössä tutkimusongelman avulla selvitettiin mitkä ovat tehneet sijoituksesta onnistuneen pitkäaikaisesti toimineitten sijaisvanhempien näkökulmasta. Tutkimuksessa pyrittiin siis saamaan erilaisten kysymyksien avulla kuvausta siitä, miten sijaisvanhemmat kertovat omista onnistuneista tekijöistä perhehoidosta. Heikkilän (2014, 12) mukaan tutkimusongelma on yleensä kysymykseksi muotoutunut pohdittava asia, johon pyritään tutkimuksella saamaan ratkaisu. Onnistunut tutkimus edellyttää järkevän kohderyhmän ja oikean tutkimusmenetelmän (Heikkilä 2014, 12).

5.1 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Ensimmäisessä vaiheessa pelkistettiin aineistoa siten, että kaikki epäolennainen tutkimusongelmalle poistettiin. Tämä tapahtui perehtymällä aineistoon ja jättämällä haastatteluista merkityksettömät puheenvuorot pois. Pelkistämisen jälkeen siirryttiin aineiston ryhmittelyyn, jossa alkuperäiset ilmaukset käytiin läpi ja niistä etsittiin samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia. Näistä samaa tarkoittavat käsitteet koottiin yhteen erilaisiksi teemoiksi, joista muodostettiin teemoihin liittyvät alaluokat. Luokittelussa aineisto tiivistettiin yleisimpiin käsitteisiin. Lukuun ottamatta taustatietoja, kysymyksistä luotiin kuviot kuvailemaan visuaalisesti vastauksien teemoihin luokittumisesta. Viimeisessä vaiheessa seurasi aineiston käsitteellistäminen, jolloin eroteltiin tutkimusongelman kannalta olennaisin tieto ja karsitun tiedon perusteella muodostettiin teoreettisia käsitteitä jo valmiiksi muodostuneeseen teoreettiseen viitekehykseen. Teoriaa pyrittiin mahdollisuuksien mukaan liittämään johtopäätöksiin. Jokaisessa analyysin eri vaiheissa pyrittiin ymmärtämään

vastaajien näkökulmia ja mitä ne heille merkitsevät. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 379–394.)

Laadullisen tutkimuksen avulla pystytään ymmärtämään ja selittämään tutkimuskohdetta ja sen käyttäytymisen sekä päätösten syitä. Siinä aineisto pyritään analysoimaan mahdollisimman täsmällisesti ja siksi rajoitutaan useimmiten pienempään määrään tapauksia. Aineistoa kerätään laadullisessa tutkimuksessa vähemmän strukturoidusti ja se voi olla tutkimusta varten kerättyä, esimerkiksi avointa keskustelunomaista haastattelua. (Heikkilä 2014, 15–16.)

Opinnäytetyön tutkimus toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena haastattelututkimuksena, jossa tutkimusaineisto koostui kolmesta haastattelusta ja yhdestä sähköisestä vastauksesta. Vastausten tulokset saatiin yhteensä kahdeksalta eri vastaajalta, joista suurin osa vastasi kaikkiin kysymyksiin. Kaikille tutkimukseen osallistuneille perheille esitetyt kysymykset olivat samat (liite 1). Haastattelun kulku itsessään ei aina seurannut ennalta laadittua järjestystä, vaikka haastatteluja johdattiin etukäteen mietityillä teemoilla. Haastattelun kulku voi muuttua teemojen ja kysymysten järjestyksen osalta ennustamattomaksi, vaikka samat teemat ja keskeiset kysymykset esitettiin jokaiselle haastateltavalle. (Kuula 2011 128–129.)

Kun haastattelut oli pidetty, vastaukset litteroitiin, lukuun ottamatta sähköistä vastausta. Laadullisessa haastattelututkimuksessa on erittäin yleistä tehdä analyysi litteroidusta aineistosta. Litteroinnissa nauhoitettu ääni muutettiin puheesta tekstiksi. Tämän avulla kokonaisuuksia on helpompi hahmottaa kuin pelkkää puhetta kuuntelemalla. (Ruusuvuori 2010, 424, 427.) Haastattelujen pohjalta tehdyt litterointien tutkimustulokset purettiin ja analysoitiin teemoittelun avulla.

5.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen pätevyys saavutettiin, kun tutkittiin niitä asioita mitä oli tarkoituskin selvittää. Pätevyydellä eli validiuksella tarkoitettiin systemaattisen virheen puuttumista, jota on vaikea tarkastella jälkikäteen. Pätevyys voidaan varmistaa etukäteen huolellisella suunnitellulla ja tarkoin harkitulla tiedonkeruulla. Kysyttyjen kysymysten tulee kattaa koko tutkimusongelma ja selvittää asioita yksiselitteises-

ti. (Heikkilä 2014, 29.) Tässä tutkimuksessa kysymykset laadittiin tutkimusongelman ympärille.

Eettiset kysymykset tuli myös huomioida tutkimuksessa. Kuulan (2008, 30) mukaan arkaluontoisia kysymyksiä esittäessä haastateltaville on tehtävä selväksi käsiteltävät aiheet ja heille on kerrottava, että heillä on oikeus olla myös vastaamatta kysymyksiin (Kuula & Tiitinen 2010, 448). Tutkimukseen osallistuneille sijaisvanhemmille painotettiin haastattelun vapaaehtoisuutta ja anonymiteetin säilymistä tuhoamalla tutkimuksessa saadut vastaukset opinnäytetyön valmistuttua. Haastateltavat allekirjoittivat tietoisesti suostumuslomakkeen ennen haastatteluiden aloittamista (liite 4). Tutkimustuloksiin oli yhdistetty suoria sitaatteja vastauksista, joista osaa jouduttiin muokkaamaan, jotta vastaajien anonymiteetti säilyisi. Vastauksien merkitykset kuitenkin säilytettiin ennallaan. Tutkimusongelma onnistuneiden elementtien selvittämisestä paljastaa aineiston sisältävän vastaajien henkilökohtaisia kokemuksia ja näkemyksiä, jonka takia vastaukset analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti.

Tietosuoja on muistettava läpi raportoinnin, sillä vastaajia ei saa tunnistaa tuloksista. Kenenkään yksityisyyttä, tuloksia raportoitaessa ei saa vaarantaa ja lähtökohtana on aina pidettävä tuloksia julkaistaessa, että yksilöiden tietoja ei luovutettaisi tunnistettavassa muodossa. (Heikkilä 2014, 29.) Kvalitatiivisen aineiston anonymisoinnissa keskeisintä on esimerkiksi nimien ja erisnimien kuten asuinpaikan poistaminen tai vaihtaminen sekä harkinnanvaraisesti arkaluonteisten tietojen muuttaminen (Kuula 2011, 214).

5.3 Toiminnallinen osuus

Toiminnallisuus tässä opinnäytetyössä toteutettiin videon muodossa, koska se oli luonteva tapa ilmaista osaamista ja mielekkyyttä aiheeseen. Teoreettinen viitekehys rakennettiin perhehoitoon ja sijaisvanhemmuuteen. Videon avulla teoriaa ja tutkimustuloksia pystyttiin ilmaisemaan muullakin, kuin tekstin muodossa, joka voi herättää katsojan mielenkiinnon. Teoksen tarkoituksena nostettiin esille pitkäaikaisten sijaisvanhempien ajatuksia ja kokemuksia työstä, joka on kokonaisvaltaisesti läsnä perheen arjessa.

Sosiaalinen media laajentaa videolle erilaisia katsojia. Tarjontaa videoista on nykypäivänä paljon, joten videon sisältöön ja toteutustapaan on hyvä kiinnittää huomiota erottuakseen muista. Selkeä alku ja kohderyhmälle osoitettu kiinnostava lähtökohta, jossa on klassinen draaman kaari tehostaa videota. Videon tulee olla mielenkiintoinen läpi matkan, jotta se katsotaan alusta loppuun. Vaikka itse video olisi yksinkertainen ja pienimuotoinen, toimivan tuotoksen edellytyksenä on hyvä käsikirjoitus ja suunnitelma videolle (Teinilä 2014).

5.4 Kohderyhmä

Kohderymänä toiminnallisessa opinnäytetyössä toimi sijaisvanhemmat, jotka olivat toimineet alalla pitkäaikaisesti. Tutkimukseen osallistui yhteensä kahdeksan sijaisvanhempaa, joista miehiä ja naisia oli saman verran. Haastateltavat valikoitiin pääasiassa erään organisaation kautta saaduista sijaisvanhemmista ja haastattelu oli vapaaehtoinen. Kaikkiin sijaisvanhempiin oltiin ensin yhteydessä puhelimitse, jonka jälkeen haastatteluun osallistuvat sijaisvanhemmat saivat tutustua haastattelukysymyksiin etukäteen.

5.5 Videon käsikirjoitus

Teoksen vaiheet koostuivat teoriasta, haastatteluista ja niistä saaduista vastauksista. Videon käsikirjoitus kirjoitettiin sisällönanalyysin valmistuttua saatujen tuloksien pohjalta. Käsikirjoituksen ideana oli luoda aiheelle helpompi saavutettavuus, jotta videon aiheen pääpiirteet tulisivat helpommin esille. Videon käsikirjoitusta pohdittiin niin, että kaikki oleellinen tieto saataisi videolla tuotua esille ja videon katselemisessa mielenkiinto pysyisi yllä. Ajatuksena oli yhdistellä erilaisia kuvakulmia ja ääniä, jotta videota olisi mukavampi katsella. Esimerkiksi videolla esiintyvät näyttelijät toisivat tuotokseen persoonallisuutta ja tilanteesta pyrittiin tekemään luonnollinen.

Eri kuvakulmien ja kuvausten avulla pyrittiin luomaan rauhallinen ja arkea kuvaava tunnelma. Rauhallisen tunnelman videolle toi ajoittainen taustamusiikki ja luontoaiheiset videot. Videolla kuultava ääni nauhoitettiin etukäteen ja ääninäyttelijälle painotettiin rauhallisuutta ja selkeyttä artikuloinnissa. Ääninäyttelijän pu-

heen alle jätettiin videoista kuuluvia ääniä, jotta videoon saataisi elävyyttä. Videon kuvakulmien vaihdokset pyrittiin toteuttamaan sulavasti ja leikkaukset häivyttämään. Taustamusiikkina toimi rauhallinen pianon soitto, joka oli mahdollisimman vähän huomiota herättävä. Videoon sisällytettiin kaksi eri kappaletta, jotka valikoituivat kyseisen kriteerin perusteella. Videolla esiintyviltä näyttelijöiltä saatiin suostumus videolla esiintymiseen (liite 5). Näyttelijät saivat valita esiintyvätkö videolla selkä kameraan päin vai myös niin, että kasvot näkyvät.

5.6 Taustatiedot

Kysymysten ensimmäisessä osiossa, eli taustatiedoissa selvitettiin muun muassa kauanko sijaisvanhemmat ovat olleet alalla, montako sijoitettua lasta heillä on ollut, ovatko he kotona vai käyvätkö töissä muualla sekä ovatko he käyneet PRIDE-valmennuksen.

Vastaajista yli puolet olivat toimineet yli 20 vuotta sijaisvanhempina, kun taas loput vastaajista olivat olleet alalla vähintään kuusi vuotta. Pitkäaikaisesti sijoitettuja lapsia perheillä oli ollut keskimäärin kuusi, joista muutama oli päätynyt adoptioon.

”Pitempiaikaisia lapsia ollut seitsemän ja yks muuttu sitte adoptioks...”

Sijaisvanhemmista tällä hetkellä kotona oli puolet vastaajista ja vastaavasti puolet olivat töissä myös muualla.

”Tällä hetkellä toinen on töissä ja toinen kotona. Käytännössä kumpikin tai toinen meistä on ollut kotona yhtä vuotta lukuun ottamatta koko sijaisvanhemmuusaikamme...”

Vastaajista PRIDE-valmennuksen tai muun vastaavan koulutuksen oli käynyt suurin osa perheistä. Perhehoitolain (263/2015) mukaan toimeksiantosopimusta ei voida tehdä, ennen kuin perhehoitajaksi ryhtyvä on käynyt siihen edellyttämän valmennuksen. Kuitenkin erityisten syiden vuoksi valmennus tai vastaava voidaan suorittaa vuoden kuluessa sijoituksen alkamisesta (ks. luku 4.5).

5.7 Aikaisemman koulutuksen mahdolliset hyödyt

Sijaisvanhemmilta kysyttiin heidän aikaisemman koulutuksen mahdollisia hyötyjä (ks. kuvio 3).

Kuvio 3. Aikaisemman koulutuksen hyödyt.

Kyllä. Vastaajista suurin osa on kokenut aikaisemmasta ammatistaan hyötyä toimiessaan sijaisvanhempana. Tämän takia vastaukset jakaantuivat kahteen alateemaan. Hyödyt aikaisemmasta ammatista kysymykseen myönteisesti vastanneet henkilöt olivat aikaisemmin työskennelleet esimerkiksi sairaanhoitajina, perheohjaajina tai opettajina.

”Kyllä mä ite katon että mun ammatti tuolla sairaalapuolella ja ennenkaikeä se kokemus kaikenlaisista paikoista on hyödyksi ollu, koska nää on kaikki erityislapsia niinku yleensäottaen ku sijoitetaan ja ainaki tässä meidän kokoonpanossa kaikilla on jotain fyysisiä ja tommosia asioista. Et aluksi sitä ajatteli sillai ku jäi kotiin että meneeköhän koulutus hukkaan mutta ei missään nimessä. Siis tässä jos jossain niin tarvitaan kyllä ainakin tällasissa lapsissa mitä meillä on...”

”Kaikista mahdollisista opettajan, erityisopettajan ja psykoterapeutin koulutukseen liittyivistä opinnoista...”

”Jos mä mietin että on jotakin niinkun sairauksia tai hahmotushäiriöitä ja tällasiä ni kyllähän niistä on ollu itelle hyötyä että sä tiedät mistä se johduu. Ja ihan niinku anatomia ja fysiologia sitte taas tunnesuhteiden kehittyminen ja nämä...”

Ei. Vähemmistö vastaajista vastasivat kieltävästi ja he kokivat, ettei omasta aikaisemmasta ammatista ole ollut hyötyä sijaisvanhempana toimimisessa.

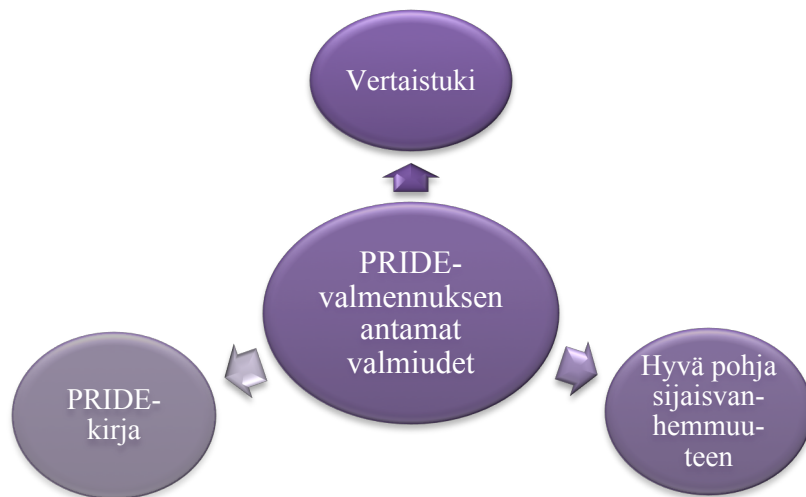
”No minä en usko, että siitä on ku minä olen metsätalousteknikko, että siitä ei oo tähän hommaan ollu oikeen sillälaillla mitään hyötyä...”

”No ei kyl paljoa (yhdistelmäajoneuvonkuljettaja). Tai onhan siitäkin hyötyä, että ei tarvi olla kuin tavallinen ihminen...”

Vastauksista nähtiin, että suurin osa sijaisvanhemmista näki aikaisemmasta koulutuksesta olleen hyötyä, sillä kysymykseen myönteisesti vastanneet olivat työskennelleet aikaisemmin sosiaali- ja terveysalalla tai opetuslalla. Kielteisesti vastanneet kokivat, ettei aikaisemmasta koulutuksesta ole ollut hyötyä. Kyseisissä töissä ollaan oltu ihmisten parissa, mistä koettiin olevan jotain apua sijaisvanhempana. Perhehoitolain (L263/2015) mukaan kunta tai kuntayhtymä on kuitenkin vastuussa perhehoitajalle järjestettävästä valmennuksesta, sekä koulutuksesta, joten aikaisemmasta koulutuksesta ei välttämättä tarvitse olla hyötyä (ks. luku 4.4.1).

5.8 PRIDE-valmennuksen antamat valmiudet

Sijaisperheiltä kysyttiin mitä PRIDE-valmennus on antanut sijaisvanhemmuuteen. Vastauksien jakaantuminen teemoittain esitellään kuviossa 4.

Kuvio 4. PRIDE- valmennuksen antamat valmiudet.

Vertaistuki. Suurin osa vastaajista koki vertaistuen olevan tärkeä, sillä sai keskustella muiden sijaisvanhemmiksi pyrkivien kanssa ja valmennuksessa saattoi olla mukana myös jo sijaisvanhempana toimineita, joten heiltä oli mahdollista saada omakohtaisia vinkkejä sekä neuvoja sijaisvanhempana olemiseen.

”Tuli niinku tavallaan sitä kaveripiiriä sieltä että ehkä se on se suurin anti minkä sieltä sai..”

Hyvä pohja sijaisvanhemmuuteen. Yhtä suuressa osassa vertaistuen rinnalla PRIDE-valmennuksesta koettiin saavan hyvän pohjan ponnistaa sijaisvanhemmuuteen, sillä siinä käydään tarkasti ja realistisesti sijaisvanhemmuus kokonaisuudessaan, mikä saattaa johtaa siihen, että osa valmennettavista päättääkin jättää ajatuksen sijaisvanhemmuudesta.

”Kyllähän se paljon valmiuksia antaa. Siinä käydään niin paljon, että osahan luopuu jopa sitten siitä ajatuksesta ryhtyä sijaisvanhemmaksi sen PRIDE-valmennuksen aikana ja se on erittäin tärkeää, koska kaikilla ei oo niin puhtaat motiivitkaan sitten ryhtyä sijaisvanhemmaksi, että kannatan kyllä sitä PRIDE-valmennusta erittäin paljon...”

”Siinähän käydään ihan sijaisvanhemmaksi haluavat niin niiden parisuhde, että onko se oikees kantimis ja oma lapsuus ja sukujuuret elämäntat-

somus ja kaikki tälläset että, hyvin pitkälle sit ymmärtää minkä takia mitäkään tapahtuu ja milläailla lapset reagoi ja sit yks mikä on niin biologisten vanhempien kans yhteistyö. Niin sitä ei ymmärrä ennenku on käyny priden, et se on kuitenkin semmosta jaettua vanhemmuutta sijaisvanhemmuus...”

PRIDE-kirja. PRIDE-valmennuksesta saatava PRIDE-kirja koettiin vähemmistön mielestä myös tärkeäksi, sillä siitä sai apua varsinkin silloin, kun jokin asia on tuntunut hankalalta. Kirja sisältää muun muassa tapaamisten keskeisimpiä asioita ja lisämateriaaleja teemoista.

”Mun mielestä se anto hyviä, monta kertaa, kun on ollu vaikee hetki on kaivellu sen PRIDE-kirjan sieltä, että nii mitä tässä sanottiinkaan. Silloin aluksi, nyt ei enää mikään hetkauta me ollaan nii nähty ja koettu kaikki niistä. Ensimmäisten lasten kanssa oli aika rankkaa, että ei oltais kyllä jaksettu ilman PRIDEA...”

Vastauksissa vertaistuki ja PRIDE-valmennuksesta mahdollisesti kehittyneet ystävyysuhteet koettiin tarpeellisiksi, sillä muut sijaisvanhemmat osasivat samais-tua tilanteisiin. Kokonaisuudessaan PRIDE-valmennus koettiin hyvänä ja se tuntui antaneen kattavat lähtökohdat. PRIDE-valmennuksella tähdätäänkin siihen, että lapsi tai nuori pääsee hyvin valmistautuneeseen perheeseen ja sijaisvanhemmilla olisi tarvittavat valmiudet (ks. luku 4.5). Yksi haastatteluun osallistuneista perheistä ei ollut käynyt PRIDE-valmennusta ollenkaan, sillä toisella heistä on kasvatustalan koulutus. Kunnassa katsottiin perheen kuitenkin olevan pätevä sijaisperheeksi, jonka takia heidän ei ollut tarvinnut käydä PRIDE-valmennusta ja he olivat käyneet erilaisissa koulutuksissa vuosien varrella. Valmennuksesta saatu kirja oli ollut myös apuna perheiden arjessa ja virkistämässä sijaisvanhempien muistia käydyistä asioista.

5.9 Lisäkoulutuksen tarve

Kyselyssä selvitettiin kokevatko sijaisvanhemmat tarvitsevansa lisäkoulutusta liittyen sijaisvanhemmuuteen, sijoitettuihin lapsiin tai muihin aiheisiin liittyen (ks. kuvio 5).

Kuvio 5. Lisäkoulutuksen tarve.

Jatkuva kouluttautuminen. Enemmistö vastaajista oli vuosien varrella käynyt erilaisissa lisäkoulutuksissa sekä kursseilla. Lisäksi sijaisvanhemmat olivat hakeneet itse tietoa asioihin mitkä olivat askarruttaneet. Vastauksista selvisi myös, että vertaistuki sai koulutuksissakin suuren merkityksen.

”Ollaan me käyty täs vuosien varrella kursseja mitkä on päivän tai kaks. Me valikoidaan semmoset, mitkä on meille sopivia aiheiden mukaan. Onhan ne ollu ihan hyviä ja se nyt on lähinnä et kuulee mitä muilla on. Kaikilla on aina erilaisia tapauksia...”

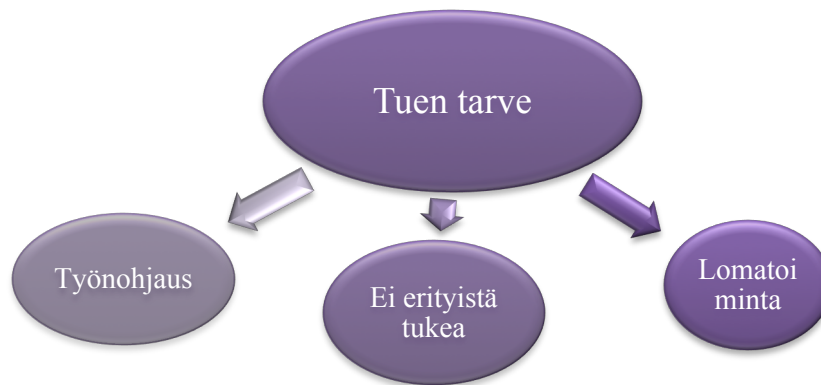
”Me ollaan niinku kokoajan kouluttauduttu ja sit meillä on ollu hyvä työnhajukset ja kaivettu aina sitä mukaan tietoa kun on tarvittu...”

Ei tarvitse tällä hetkellä. Haastatteluun valikoitiin vain pitkäaikaisia sijaisvanhempia ja sen vuoksi kukaan vastaajista ei kokenut tarvitsevansa lisäkoulutusta tällä hetkellä.

Pitkäaikaisena toimineet sijaisvanhemmat ovat vuosien mittaan kerenneet käymään erilaisia koulutuksia ja kursseja, sekä ovat hakeneet itse tietoa, kun on ollut siihen tarve. Sijaisperheiden tukemisen täytyykin perustua aina perheiden ja sijoitettujen yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen, esimerkiksi sijaisperheitä koskeviin koulutuksiin (ks. luku 4.4). Vastauksissa kaikki sijaisvanhemmat kokivat, etteivät tarvitse tällä hetkellä lisäkoulutuksia jatkuvan kouluttautumisen vuoksi.

5.10 Tuen tarve

Kysyimme sijaisvanhemmilta mitä tukea he tarvitsisivat enemmän käytännön asioihin (ks. kuvio 6).

Kuvio 6. Tuen tarve.

Työnohjaus. Työnohjaus tuli esille suuressa osassa vastauksista. Sijaisvanhemmat kokivat, että työnohjauksesta on ollut apua haastavissa tilanteissa, kun omat taidot eivät ole enää riittäneet.

”Me ollaan käyty joissakin tapauksissa työnohjauksis ku on ollut semmonenki tilanne jonku lapsen kans ni ollaan käytetty sitä...”

Ei erityistä tukea. Yhtä suuressa osassa työnohjauksen rinnalla esiintyi, etteivät sijaisvanhemmat koe tarvitsevana enää käytännön asioihin enempää tukea. Sijaisvanhemmat kokivat, että kokemuksen avulla pärjää jo hyvin pitkälle käytännönasioissa, mitä on kertynyt vuosien varrella. Kaikissa vastauksissa tuli kuitenkin ilmi, että erilaisia tukimuotoja on helposti saatavilla, jos tarve tulee. Myös koulutuspäivät ja vuosittaiset tapaamiset auttavat selviytymään käytännön asioista.

”Nyt ei oo semmosta tarvetta mihinkään. Et kyllä niitä tukia saa, jos niitä haluaa että jos vaan ilmoitetaan et tarvittais jotain tällästä johonki asiaan, mutta aika vähän niitä on ollu ku kyllä aika hyvin näitten asioiden kans pärjää kokemuksella...”

”Oikeastaan näin pitkän taipaleen jälkeen ei erityistä tukea kovin paljon tarvii, varsinkin kun tilanne lasten kanssa tällä hetkellä seesteinen. Kyllä vuosittaiset sijaisvanhempitapaamiset koulutuspäivien merkeissä hyvä, samoin leiripäivät, jolloin ollaan perheyhteisönä yhdessä (biovanhempi, sijaisvanhempi, lapsi)...”

Lomatoiminta. Vähemmistö vastaajista kaipasi enemmän lomatoimintaa, joka auttaisi omaan jaksamiseen. Vastauksissa esille tuotiin, ettei päteviä lomapaikkoja aina löydy, joka kuormittaa sijaisvanhempia.

”Et ainut mitä tarttis tälle alalle nii on lomatoiminta. Et omat vanhemmat alkaa olla sen ikäsiä että ei ne jaksaa enää näitten lasten kans ja et täs hommas jaksaa, pitäis päästä lomalle joskus. Ja sitten näitä lapsia ei voi jättää kenelle tahansa. Et se on niinku se suurin ongelma...”

Vastauksissa sijaisperheet olivat saaneet apua käytännön asioihin esimerkiksi työnohjauksesta. Työnohjauksen avulla sijaisvanhemmat pystyvät käsittelemään asioita, joita he eivät välttämättä voi muissa yhteyksissä muille paljastaa. (ks. luku 4.4.1). Yhtä moni vastaajista vastasivat kuitenkin, etteivät he koe tarvitsevansa tällä hetkellä enempää tukea, koska perheissä asiat ovat tasapainossa. Erilaisia tukimuotoja on helposti saatavilla, jos perhe kokee niitä tarvitsevan. Pitkäaikaiset sijaisvanhemmat ajattelivat kuitenkin käytännön asioissa pärjäävän hyvin kokemuksen avulla mitä on kertynyt vuosien aikana. Lomatoimintaa kaivattiin enemmän arjen tueksi, jotta sijaisvanhemmat pääsisivät välillä hengähtämään ja ottamaan arjesta etäisyyttä.

5.11 Sosiaalityöntekijän merkitys arjessa

Haastateltavilta kysyttiin, millainen merkitys sosiaalityöntekijällä on perheiden arjessa tällä hetkellä (ks. kuvio 7).

Kuvio 7. Sosiaalityöntekijän merkitys arjessa.

Ei kovin suuri. Suurin osa vastaajista koki, ettei sosiaalityöntekijällä ole tällä hetkellä suurta merkitystä perheiden arjessa. Perheet kokivat, että kun sijoitus on jatkunut jo pitkään, tilanne on kotona vakiintunut, ei sosiaalityöntekijää tarvita. Sosiaalityöntekijän kerrottiin käyvän vain kerran vuodessa tapahtuvien päivitysten yhteydessä. Eräs vastaaja kertoi, että sosiaalityöntekijän merkitys yleisesti ottaen on kuitenkin tärkeää ja se, että pystyy luottamaan toiseen.

”Siis sanotaan että meidän arjessa sillä ei oo nyt tällä hetkellä niin suurta merkitystä koska meille oo mitään semmosta akuuttia tilannetta että tilanne on hyvin stabiili ja rauhallinen. Että periaatteessa ne on tällä hetkellä ne vuosittaiset päivitykset...”

”Meidän arjessa sillä nyt ei oo oikestaan merkitystä mitään. Että ne käy niitä vuosittaisia. Tietysti sijoituksen alussahan me ollaa aika tiuhaan yhteydessä sitte. Ja sitten se riippuu myös siitä että jos on tuota oikein hankalia biologisia vanhempia niin silloin tarvitaan sitä sosiaalityöntekijää...”

”Tällä hetkellä ei kovin suuri, koska vaihtunut viimeisen kahden vuoden aikana kaksi kertaa. Uran alkuvaiheessa meillä oli lähes 20 vuotta sama työntekijä. Se oli kullanarvoista, etenkin kun työntekijä oli taitava. Sosiaalityön tuki äärettömän merkityksellistä. Pitäisi pystyä muodostamaan luottamuksellinen, avoin suhde...”

Todella tärkeä. Vähemmistö vastaajista koki sosiaalityöntekijällä olevan tällä hetkellä tärkeä merkitys perheen arjessa. Kaikissa vastauksissa kerrottiin, kuinka so-

siaalityöntekijän merkitys on tärkeää varsinkin sijoituksen alkuvaiheessa, esimerkiksi jos lapsi tarvitsisi erikoisjärjestelyitä tai sijoituksen alussa tapahtuvat vierailut pitäisi rajoittaa. Aina sosiaalityöntekijöihin ei ole kuitenkaan saanut yhteyttä tai työntekijä on vaihtunut usein, joka on aiheuttanut perheissä ja sijoitetuissa lapsissa hämmennystä. Esimerkiksi sosiaalityöntekijällä pitäisi olla hyvä luottamus lapsen kanssa, jota ei pysty saavuttamaan hetkessä, varsinkaan lapsien kanssa, jotka ovat joutuneet pettymään jo useaan otteeseen.

”Kyllä se on tosi tärkeä. Myös tärkeää että sais kiinni. Varsinki niinku alkuvaihees ku haetaan niitä kaikkia ja kuinka hommat etenee...”

”Meillä vaihtu sosiaalityöntekijä ja ei oo tietoo kuka uus on ja ei oo saanu yhteyttä. Ja sitten kun ollaan nii alkuvaiheessa ja siinä on sitte vähä rajottumuutta vanhemmilla ja se pitäis sieltä sosiaalipuolen kautta tulla sen vanhempien rajoittamine eikä meiltä. Niin me ei saada yhteyttä sosiaalityöntekijään, tosi ikävää...”

”Jos mulla on herännyt epäily tai joku semmonen pelko jostain tai oon murehtinu jotain niin kyllä mä oon niinku sitten yhteydessä sosiaalityöhön...”

Sosiaalityöntekijän merkitys enemmistön mielestä ei ollut tällä hetkellä perheissä merkittävä. Jokainen vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että sosiaalityöntekijän rooli oli ollut perheissä tärkeä, vähintäänkin sijoitusten alkuvaiheissa. Sosiaalityöntekijän työ on luonteeltaan muutosta tekevää työtä, jonka tavoitteena on vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta, sekä lieventää elämäntilanteiden vaikeuksia (ks. luku 3.5). Osa sijaisperheistä koki sosiaalityöntekijän roolin merkitykselliseksi perheiden arjessa, mutta aina työntekijä ei ole ollut tavoiteltavissa. Sosiaalityöntekijän tehtävät edellyttävät paljon erilaista osaamista ja asiantuntemusta ja työ voidaan kokea raskaaksi (ks. luku 3.5). Sen vuoksi sosiaalityöntekijöissä saattaa esiintyä paljon vaihtuvuutta, mitä esiintyi myös jonkin verran haastateltavien vastauksissa.

5.12 Tyytyväisyys yhteistyöhön

Vastaajia pyydettiin kertomaan, ovatko he olleet tyytyväisiä yhteistyöhön sosiaalityöntekijöiden ja muiden työntekijöiden kanssa. Kysyimme myös mikä on toiminnut yhteistyössä hyvin (ks. kuvio 8).

Kuvio 8. Tyytyväisyys yhteistyöhön eri tahojen kanssa.

On oltu tyytyväisiä. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että ovat olleet tyytyväisiä yhteistyöhön eri tahojen kanssa. Jokainen työntekijä on omanlainen persoonansa vahvuuksineen ja kehitystarpeineen.

”Kyllä me ollaan. Me ollaan aina vaadittu se mitä ollaan tarvittu niinku justiin jos on ollu terapian tarvetta tai jotain tutkimuksia, me ollaan pidetty puolellemme, mutta on paljon sijaisvanhempia jotka jää ihan jalkoihin. Sitähän opetettiin ihan siinä pride koulutuksessakin että ei oo kukaan pitämässä sun puolta, sä joudut sen itte tekemään...”

Osittain tyytyväisiä. Vähemmistö vastaajista kertoi vastauksissaan joidenkin työntekijöiden olleen todella hyviä, kun taas toiset ovat olleet epäammattimaisia, eivätkä ole ajatelleet työnteossa esimerkiksi mikä on lapsen edun mukaista.

”Puolet on tosi hyviä ja puolet on... Ne on ihan oikeesti valtavan mielivaltaisia tietenki ku niillä on valtaa käyttää sitä ja ne on niinku ihan et ei ne siis mitään ku ainahan kaikissa koulutuksissa lapsen etua ajetaan. Et ne on niinku miten ne ite aattelee

Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että yhteistyö on sujunut aina hyvin ja he ovat osanneet vaatia sen, mitä he ovat tarvinneet. Vastauksissa esiintyi jonkin verran tyytymättömyyttä sosiaalityöntekijöitä kohtaan heidän epäammattimaisuuden vuoksi.

5.13 Onnistumisen elementit

Kysyimme sijaisvanhemmilta mitkä ovat tehneet sijoituksesta onnistuneen heidän mielestä (ks. kuvio 9).

Kuvio 9. Onnistumisen elementit.

Yhteistyö. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että yhteistyö on yksi onnistumisen elementeistä. Hyvä yhteistyö sosiaalityöntekijän, biologisten vanhempien ja hyvät verkostot ovat osana kohti onnistunutta sijoitusta. Osa vastanneista koki, että välillä oli jopa saanut taistella sosiaalityöntekijöiden kanssa, koska he eivät olleet nähneet sitä, mikä olisi ollut lapsen edun kannalta parasta. Sensitiivisyys biologisten vanhempien kanssa työskenneltäessä on tärkeä muistaa ja ymmärtää, että kaikilla ei ole olleet mahdollisuutta saada samoja lähtökohtia kuin itsellä on ollut. Positiivisen palautteen saaminen sosiaalityöntekijöiltä on myös tuonut perheille tunnetta siitä, että heidän työtään arvostetaan.

”Että jos kumminki yrittää saada niihin biologisiin vanhempiin hyvän kontaktin. Se on mun mielestä se lähtökohta. Kyllähän tässä oppii paljon ja sen huomaa vaan että yksinkertaisesti kaikilla ei oo ne samat lähtökohdat. Itellä semmonen ajatus, että kaikki haluaa elämässään pyrkiä eteenpäin ja pyrkiä hyvään mutta sit se että osa vaan on heikompia ja sit se tulee tavaltaan sen lapsen seuraukseksi. Et ottaa ne vanhemmat huomioon koska kyl-lähän juuret on lapselle aina hirveen tärkeät on se tilanne mikä vaan. Ja mikäli on mahdollista, yrittää saada niitäki mukaan siihe päätöksentekoon mukaan tai kysyä niiden mielipidettä suhteessa lapseen. Pitää sen tavaltaan siinä mukana...”

”Tuota no tietysti jos on hyvä sosiaalityöntekijä niin se yhteistyö se tekee onnistuneen tottakai ja siitä että sosiaalityöntekijä antaa myönteistä palautetta se on tärkeä asia että niin se että arvostetaan sitä panosta et mitä tehdään että...”

Onnistumisen kokemukset. Lapsen onnistumisen kokemukset tulivat yhtä paljon vastauksissa esille kuin yhteistyö. Sijaisvanhempien mielestä on ollut palkitsevaa huomata lapsen voivan hyvin ja esimerkiksi pääsevän erilaisista peloista eroon.

”Kyllähän se, että sen näkee että ne lapset onnistuu. Nii että ne etenee niin omalta osaltaan se palkitsee...”

” Se että näkee että lapsi voi hyvin...”

Sitoutuminen. Toiseksi vähiten vastaajista oli sitä mieltä, että oman ja puolison sitoutumisen vaikuttaa onnistuneeseen sijoitukseen. On tärkeää, että molemmat ovat sitoutuneet tulevaan sijoitukseen ja siihen, että haluavat sijaisvanhemmiksi.

Kokemus. Kokemus ja sitoutuminen nousivat yhtä paljon esiin sijaisvanhempien vastauksista. Sijaisvanhemmat koki pitkän kokemuksen olleen apuna myöhemmissä sijoituksissa. Ajan kanssa opitut toimintamenetelmät olivat olleet apuna uusissa sijoituksissa ja vahvistanut osaamista uusien sijoituksien kanssa.

”No tietysti tässä kohtaa voi sanoa jo pitkä kokemus, ettei niinku pienistä hätkähdä ja aika vaikeista lapsista on alun perin alottanu että ehkä ne on sitte koulinu...”

Lapsen tiedot. Vähemmistö oli sitä mieltä, että yksi onnistumisen elementeistä oli hyvät tiedot lapsesta ennen sijoituksen tapahtumista. Kahden vastaajan mielestä on tärkeä saada lapsesta realistiset tiedot ilman, että jotain asioita olisi pidetty piennossa perheeltä. Sijoitettujen vanhempien on esimerkiksi hyvä tietää etukäteen lapsen mahdollisista haasteista, jotta he osaavat arvioida, sopisiko kyseinen lapsi hyvin perheeseen ja mitä asioita pitäisi huomioida.

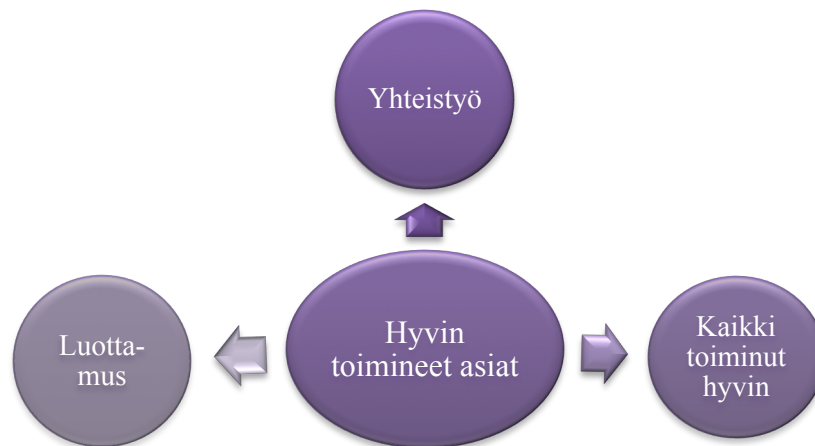
”Mun mielestä se että saa lapsesta etukäteen tietoa mahdollisimman paljon. Tietää että passaako se tähän perheeseen ja sitte tietysti se että vanhemmat on suosiollisia, se on niinku sen ydin. Että sosiaalityöntekijöissä on paljon eroavaisuuksia että biologiset vanhemmat voidaan vaikka kuinka saada pahalle päälle. Ensimmäiset lapset meille tuli nii psykiatri ja lääkäri oli sitä mieltä että ei oo perhekelpoisia. Tosi kipeitä lapsia ja ja me ihan uutena ajateltiin vaan antaa rakkaudesta koti, niin se oli aikamoinen shokki kyllä. Että sitte vasta paljastu ja nyt tää uusinkin, että ei tiedetty hänellä on kova allergia että seki tuli yht äkkiä yllättäen että ihan tämmösiä perus tietojakaan ei tuu välttämättä...”

Sijaisvanhempien vastauksissa onnistumisen elementit jakaantuivat viiteen eri kohtaan. Yhteistyön merkitys biologisten vanhempien ja sosiaalityön kanssa näkyi myös näissäkin vastauksissa. Perhesijoituksen ja lapsen psyykkisen voinnin kannalta yksi tärkeimmistä asioista onkin yhteistyö lapsen biologisten vanhempien kanssa. Yhteistyö voi olla kuitenkin emotionaalisesti yksi vaikeimmista osa-alueista (ks. luvut 2.3 ja 2.4). Lapsen edun kriteerit eivät aina toteutuneet sijaisvanhempien mielestä sosiaalityöntekijän puolelta. Kriteerien mukaisesti lastensuojeluntoimenpiteiden on avustetta lapsen suotuisaa hyvinvointia ja hänen kehitystään (ks. luku 3.4). Vastauksissa esille tuli myös positiivisen palautteen saaminen sosiaalityöntekijöiltä, koska se on tuonut perheille tunnetta siitä, että heidän työtään arvostetaan. Sijaisvanhempien pitkäaikainen kokemus, sekä onnistumisen

kokemukset lasten kanssa koettiin edistävän onnistunutta sijoitusta. Oma ja puolison sitoutuminen mahdollisti hyvän pohjan sijoituksen onnistumiselle. Sijaisvanhempien pitäisikin pystyä vastaamaan lapsen tarpeisiin, sekä sitoutua tehtäväänsä niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee (Perhehoitoliitto 2018 d). Hyvät ennakkotiedot lapsesta tulivat myös vastauksissa esille, koska niiden avulla sijaisvanhemmat pystyivät arvioimaan lapsen sopivuutta perheeseen.

5.14 Hyvin toimineet asiat

Vastaajia pyydettiin kertomaan mitkä asiat ovat toimineet hyvin ja olleet osana onnistumisen elementtejä. Vastaukset jakaantuivat yhteistyöhön, luottamukseen sekä asioiden toimivuuteen (ks. kuvio 10).

Kuvio 10. Hyvin toimineet asiat.

Yhteistyö. Suuressa osassa vastauksissa mainittiin yhteistyön toimineen hyvin, joka koettiin yhtenä onnistuneena elementtinä. Kuten hyvä yhteistyö esimerkiksi biologisten vanhempien kanssa.

" Onko jotain mikä ei ois toiminu? No vaihtelevasti... tässä ajan myötä tuntuu et toiminu tuo yhteistyö vanhempien kanssa..."

Luottamus. Luottamus tuli ilmi toiseksi eniten vastauksissa, jossa sosiaalityöntekijät olivat tuoneet esille luottavansa sijaisvanhempien osaamiseen.

”Sosiaalityöntekijät ovat luottaneet osaamiseemme ja antaneet siitä tunnustusta...”

”Jos sosiaalityö luottaa perhehoitajaan ni silloin mun mielestä se menee niinku ihan hyvi mut tietenki se luottamukseni pitää ansaita, että eihän tätä voi niinku pelkästä rahasta tehdä. Et kyllä siinä täytyy olla joku muu pohja siellä...”

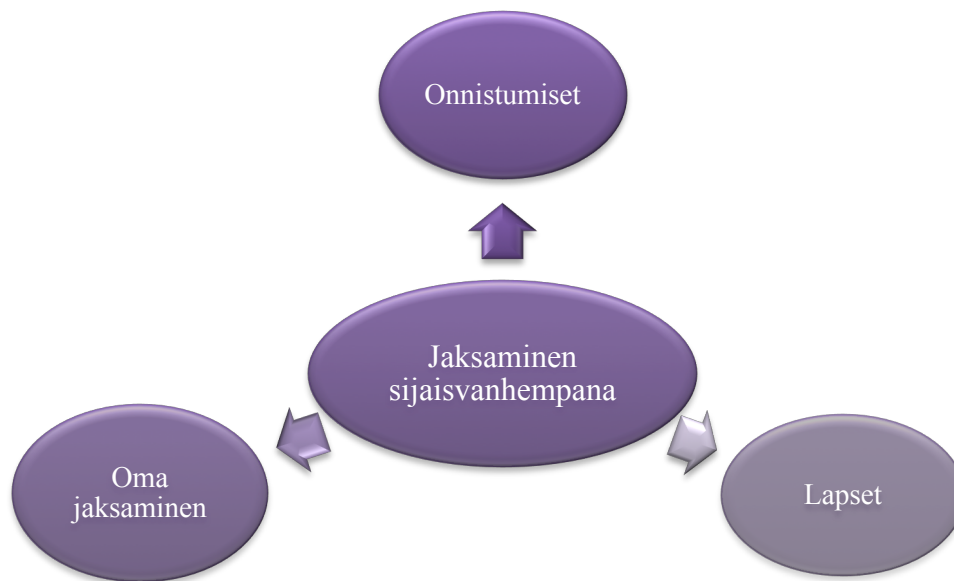
Kaikki toiminut hyvin. Vähemmistön mielestä asiat olivat toimineet jokaisen sijoituksen kohdalla vähintäänkin kohtalaisesti, mutta suurimmaksi osaksi hyvin.

”Oikeastaan kaikki asiat ovat menneet lasten kanssa vähintäänkin kohtuullisesti, jopa hyvin...”

Vastauksissa tuli esille tasaisesti yhteistyö, luottamus sekä asioiden toimivuus. Yhteistyössä painotettiin biologisten vanhempien kanssa toiminutta yhteistyötä, mikä oli helpottanut suuresti sijoitusta. Toimiva yhteistyö luo harmonian sijaisperheeseen ja toimivat kotiharjoittelut biologisessa perheessä (ks. luku 2.3). Luottamuksen merkitys näkyi vastauksissa, missä sosiaalityöntekijä oli antanut tunnustusta sijaisvanhempien osaamiseen. Pääasiallisesti vastauksista huokui asioiden toimivuus, mutta vähintäänkin jokaisen sijoituksen kohdalla oltiin oltu kohtalaisen tyytyväisiä.

5.15 Jaksaminen sijaisvanhempana

Haastattelussa selvitettiin mitkä asiat ovat auttaneet sijaisvanhempia jaksamaan työssään (ks. kuvio 11).

Kuvio 11. Jaksaminen sijaisvanhempana.

Onnistumiset. Suurin osa koki erilaisten onnistumisten auttavan jaksamisessa. Oli kyse sitten lapsen kehittymisestä eteenpäin, kiintymyssuhteen syntymisestä tai luottamukset kehittymisestä.

”Se että näkee että lapsi voi hyvin...”

”No se on justiin se että kun näkee et joku lapsi etenee jossain asiassa vaikka kouluopinnoissa tai siltä jää jotkut pelot pois tai mitä niitä nyt sitten on erilaisia asioita niin et kuitenkin näkee sitä edistymistä selvästi. Ja lapsesta tulee iloinen jos se on ollu totinen tullessaan ni se rupee leikkimään ja nämä asiat tietenki on semmosia...”

”Varmasti ne onnistumisen tuntemukset ja kun saa lukuvuoden tässä vaiheessa jo suurinpiirtein loppuun. Päästään taas eteenpäin ja on menty suht keskimääräisillä arvosanoilla ni onhan se aina voitto. Osa antaa joltain sille lapselle semmosta mikä kantaa häntä elämässä eteenpäin...”

Oma jaksaminen. Vastaaajista toiseksi eniten koki oman jaksamisen vaikuttavan onnistuneeseen sijoitukseen. On hyvä välillä hengähtää ja antaa itsellensä aikaa kaiken hulinan keskellä. Vaikeina hetkinä on hyvä myös pysähtyä ja miettiä mistä

perhe on aloittanut lapsen kanssa. Sen avulla nähdään, kuinka paljon on menty eteenpäin lapsen kanssa, joka vaikuttaa sijaisvanhempien mielestä omaan jaksamiseen ja motivaatioon.

”Tietysi oma jaksaminen pitää olla justii tota vähä lomaa omaa itelleen...”

Sillonku on ollu rankkaa ja tota puoliso tuli töistä ni mä heti ovelta melkee et sitä ja tätä tapahtunu. Puoliso sanoi odota mä meen tonne suihkuun ensin että jutellaan sitten. Niin tota kyllä on ollu rankkojaki aikoja että on pitäny vähä hengähtää ja sitte puolisollla on aikaa työmatkojenki verran vähä niinku...”

Lapset. Vastaajista vähemmistö kertoi saavansa voimaa ja elämään lisää sisältöä lapsista, joka auttoi omassa jaksamisessa.

”Lapsista tuleva suuri ilo ja merkityksellinen elämän sisältö. Meillä on ollut mahdollisuus olla paljon kotona lasten kanssa, minkä vuoksi elämä ei ole ollut liian tiukkaan aikataulutettua ja stressaavaa...”

Sijaisvanhempien jaksamisessa auttoi enemmistön mielestä lasten kehittymiset eteenpäin, onnistumiset esimerkiksi koulunkäynnissä ja omasta hyvinvoinnista huolehtiminen. Sijoituksien purkuihin aiheutuneet syyt ovat useimmin sijaisvanhempien väsymys (ks. luku 4.4.1). Tämän takia omasta jaksamisesta on tärkeä huolehtia. Lasten kautta koettiin saavan elämään enemmän merkityksellisyyttä ja iloa. Edellä mainitut asiat auttoivat sijaisvanhempia jaksamaan arjessa paremmin ja tekivät sijaisvanhemmuudesta rikkaampaa.

5.16 Tärkeintä perhesijoituksen onnistumisen kannalta

Kysyimme haastateltavilta heidän mielipidettään siihen, mitkä asiat heidän mielestään ovat tärkeimpiä asioita onnistuneen perhesijoituksen kannalta. Kysymyksen vastaukset jakaantuivat yhteistyön merkitykseen sekä sosiaalityöntekijän että biologisten vanhempien kanssa ja oman asenteen tärkeys (ks. kuvio 12).

Kuvio 12. Tärkeintä perhesijoituksen kannalta.

Yhteistyö. Suurimmassa osassa vastauksista nousi yhteistyö biologisten vanhempien sekä sosiaalityöntekijän kanssa.

”Hyvä sosiaalityöntekijä tietenkin, sillä on aikamoinen merkitys ollaan nyt huomattu, kun on oikein vertailukohde ja sitten se että kuinka otat biologiset vanhemmat, että yrittää olla niille ihan niinkun normaali ja tavallinen eikä niitten yläpuolella tavallaan, että sen on vuosien varrella huomannut...”

”Biologisten vanhempien tulisi hyväksyä perhesijoitus, monestihan vanhempien on helpompi hyväksyä laitossijoitus kuin perhe. Hyväksyntä tulee useimmiten sitä kautta, että ollaan tekemisissä ja tutustutaan toisiimme ihmisinä. Molemmin puolinen arvostus on tarpeen, etenkin biovanhemmat kokevat alemmuutta ja syyllisyyttä, joka voi tulla ulos kiukkuna ja kriittisyytenä...”

”Sosiaalityöntekijän pysyvyys on toinen erittäin tärkeä asia. Kun työntekijä vaihtuu usein, ei jaksa enää siihen suhteeseen kovin paljon panostaa...”

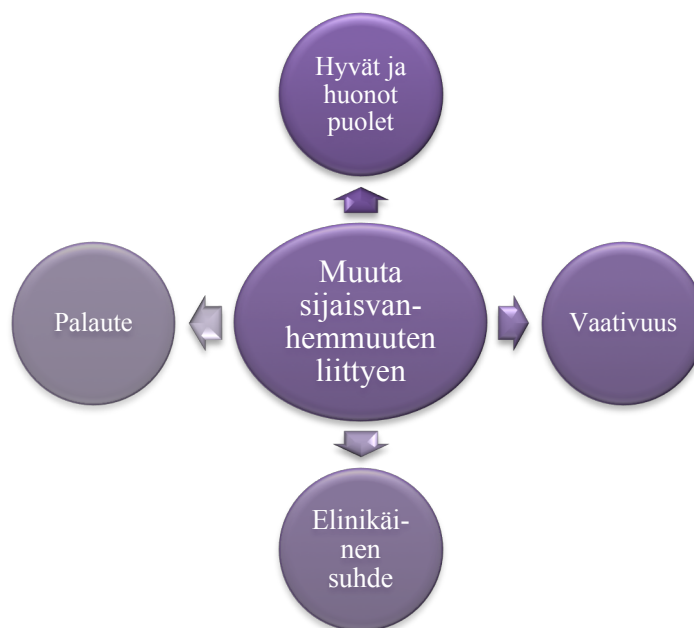
Oma asenne. Vähemmistö vastaajista piti myös omaa asennetta sijaisvanhemmuuteen tärkeänä tekijänä sijoituksen onnistumisen suhteen.

”Oma asenne ensimmäisenä, että millä mielellä siihen lähdet, onko se vaan työ vai onko ne omia perheenjäseniä. Se on mun mielestä se ykkönen...”

Onnistuneen sijoituksen kannalta vastaukset jakaantuivat kahteen eri alaluokkaan. Suurimmassa osassa vastauksista yhteistyön merkitystä painotettiin ja sen havaittiin olevan merkityksellisessä roolissa. Lapsen kehityksen ja jatkuvan huollon onnistumisen kannalta keskeinen onnistumisen elementti on yhteistyö kaikkien tahojen kesken. Sen avulla voidaan asettaa sijaishuollolle yhteisiä tavoitteita ja löytää erilaisia keinoja niiden saavuttamiseksi (L417/2007.) Oma asenne nähtiin toisena tärkeänä tekijänä. Sijaislapsiin suhtauduttiin ihan kuin perheen biologisiinkin lapsiin, joka katsottiin edesauttavan sijoituksen onnistumista.

5.17 Muuta sijaisvanhemmuuteen liittyen

Kysyimme sijaisvanhemmilta mitä muuta he haluaisivat tuoda ilmi sijaisvanhemmuuteen liittyen (ks. kuvio 13).

Kuvio 13. Muuta sijaisvanhemmuuteen liittyen.

Hyvät ja huonot puolet. Kaikki vastanneet toivat esille, kuinka sijoituksen alkuvaihe voi olla hyvinkin haastavaa aikaa ja sijaisvanhemmat voivat kokea erilaisia tunnetiloja hämmennyksestä iloon ja pintaan voi nousta erilaisia kysymyksiä.

Parhaimmillaan se tarjoaa kuitenkin mahtavan matkan yhdessä lapsen kanssa, joka jättää molempiin osapuoliin jäljet.

”Sijaisvanhemmuus ei välttämättä aluksi paljoakaan tarjoa onnistumisen elämyksiä, vaan hämmennystä ja kysymyksiä. Parhaimmillaan perhehoitajuus tarjoaa kuitenkin huikean matkan yhdessä lapsen kanssa, matkan joka jättää syvät jäljet kumpaakin osapuoleen. Olemme perheessä kokeneet paljon, vaativia ja ihania asioita...”

”Se että se ei oo aina välttämättä mitään ruusuilla tanssimista se on normaalia arkea mutta siinä pitää pystyä aukasemaan oman talonsa ovet. Täällä käy sukulaisia, terapeutteja ja pitää olla avoin. Jaat oman kotisi hyvin laajasti. Periaatteessa omistaa sinä et voi ketään mut sä voit niinku ohjata ja tukea ja kannustaa. Ja se että suuremalla osallahan on joku siellä taustalla johon tarvitsee tukea. Kokemuksia voi olla tosi vaikeita. Ensimmäinen 3 kuukautta on täyttä kaaosta et sillon pitää ite vaa mieltä että se rauhoittuu jossakin vaiheessa...”

Palaute. Toiseksi eniten sijaisvanhemmista koki, että positiivisen palautteen saaminen on tärkeää ja se nostattaa samalla omaa itsetuntoa.

”Hirveen tärkeä et ihan pientenkin asioiden se palautteen antaminen positiivisesti et sehän nostaa sitä itsetuntoa. Et jotenki mä itse koen et oon kokenut näissä että semmosen niinku terveen ja vahvan itsetunnon saaminen on tosi tärkeä...”

Elinikäinen suhde. Toiseksi vähiten esille nousi se, että sijaisvanhemman ja pitkäaikaisesti sijoitetun lapsen välille muodostuu elinikäinen suhde, joka ei lopu sijoituksen päätyttyä. Monet sijaisvanhemmat kertoivat olevansa vahvasti yhteyksissä kaikkiin sijoitettuihin lapsiin sijoituksen loputtua ja myös sijoitetut lapset käyvät perheiden luona aikuisiällä.

”Meillä oli täällä perhepäivälliset kaikki muut lapset jotka on lähteny täältä niin tulevat tänne perheineen ja tyttö- ja poikakavereineen, että meitä oli täällä pitkä rivi ja syötiin täällä. Aivan ihanaa...”

”No se että sä et voi ajatella että se on vaan tietyn ajan vaan kyllä sä sitoudut niinku vaikka tuloo seki aika että lähtee jo omia siipiä koittamaan ni kuitenkin se että sä tavallaan oot elinikänen suhde siihen lapseen ja nuoreen...”

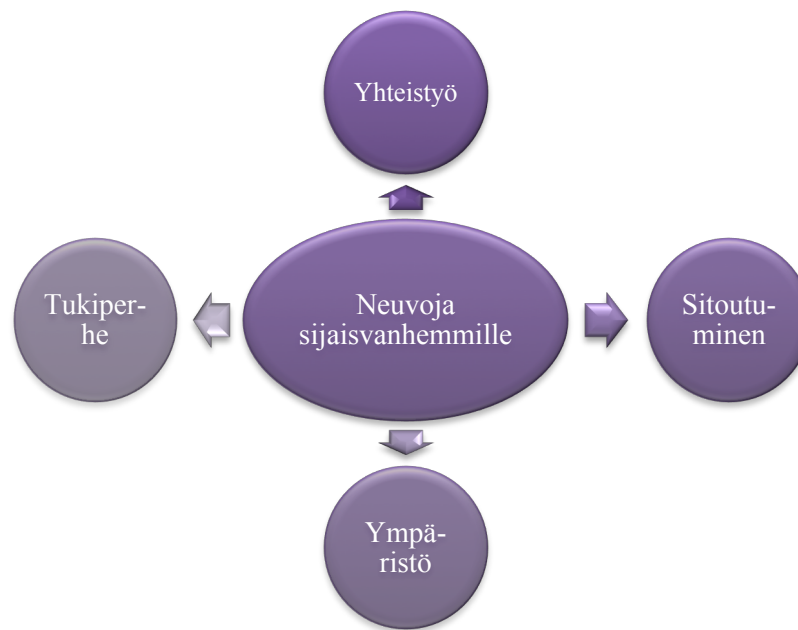
Vaativuus. Vähemmistö vastaajista ajatteli sijaisvanhemmuuden olevan vaativaa, jossa tarvitaan monia erityistaitoja. Sijoitetut lapset voivat oirehtia monella eri tavalla, jolloin

”Nykyajan sijaisvanhemmuus on vaativaa, monia erityistaitoja vaativaa. Ennenaikainen motiivi antaa lapselle koti, kun omat lapset ovat jo kasvanneet maailmalle, ei enää riitä. Sijoitettavat lapset ovat vaativia ja oireilevat monella tapaa...”

Tutkimuksemme vastauksissa havaittiin, että sijaisvanhemmuuteen liittyy niin hyvä kuin huonojakin puolia. Suurin osa haasteista kohdistui sijoituksen alkuvaiheeseen, joka koettiin usein haastavimmaksi ajaksi. Ainutlaatuisimmillaan se tarjoaa kuitenkin molemmille osapuolille rikkaan matkan yhdessä lapsen kanssa. Positiivisen palautteen saaminen koettiin yhtenä kantavana voimavarana, joka näkyi osana terveellisen itsetunnon kehittymisessä. Sijaisvanhemmat kertoivat vastauksissaan myös sijoituksen olevan elinikäinen suhde vanhemman ja lapsen välillä, joka voi olla samaan aikaan hyvin haastavaa, esimerkiksi ankaran kasvatuksen saanut lapsi voi olla täysin kykenemätön käsittelemään aikuisena omia, sekä lapsensa aggressiivisia tunteita. (ks. luku 4.3). Tämä voi haastaa sijaisvanhemman kasvattajana ja saada hänet pohtimaan erilaisia keinoja, miten toimia lapsen kanssa.

5.18 Neuvoja aloittaville sijaisvanhemmille

Lopuksi kysyttiin mitä neuvoja pitkäaikaiset sijaisvanhemmat haluaisivat antaa aloittaville tai sijaisvanhemmuutta miettiville (ks. kuvio 14).

Kuvio 14. Neuvoja sijaisvanhemmille.

Yhteistyö. Yhteistyön merkitys nostettiin vahvimmin esille tässäkin vastauksessa. Perhehoitoa ei voi tehdä yksin, jonka takia yhteistyö on tärkeä osa sijaisvanhemmuutta. Sijaisvanhemmat tuottivat biologisten vanhempien kanssa tehtyä yhteistyötä ja sitä, että osattiin hakea tukea tarvittaessa.

”Kannattaa tulla toimeen vanhempien kanssa että olla äärimmäisen ystävällinen biologisille vanhemmille jos vaan pystyy...”

”Yks mitä niinku on hyvä miettiä että jos tulee semmonen tilanne että sijaisvanhempä näkee että ne ei oo riittäviä sille lapselle, ni niiden pitää osata hakee se tuki jostain...”

Tukiperhe. Vastauksissa toisena kerrottiin tukiperheen olevan hyvä mahdollisuus kokeilla mitä sijaisvanhemmuus voisi olla. Tukiperheessä lapsi voi käydä esimerkiksi kerran viikossa, joka antaa näin hyvän kuvan mitä sijaisvanhemmuus voisi pitää sisällään.

”Tukiperheenä olo on hyvä mahdollisuus kokeilla sijaisvanhemman roolia. On hyvä miettiä omia motiivejaan, voimavarojaan ja taitojaan huolella ennen sijaisvanhemmaksi ryhtymistä, niin isoista saappaista voi olla ky-

symys. Jos uskallat tämän askeleen ottaa ja hypätä mustaan aukkoon, on suuri mahdollisuus, että saat elämääsi rikkaan sisällön - huolia ja iloja, enemmän iloja...”

Ympäristö. Kolmanneksi eniten vastauksista nousi ympäristön merkitys. Ympäristöllä ajateltiin olevan jonkin verran merkitystä ja sillä, missä sijaisperhe on. Luonnosta saatiin tilaa rauhoittua ja siellä purettiin omia tunteitaan omassa rauhassa.

”Onhan tietysti hyvä tämmönen rauhallinen paikka ja pitkä tonne kylille että.. ja kun on ollu lapsi jolla on ollu niinku raskasta, niin se saanu mennä tonne metsään vähä huutamaan ni on helpottanu...”

Sitoutuminen. Sijaisvanhempana toimiminen koettiin vähemmistön mielestä enemmän elämäntapana kuin työnä. Perheenä sitouduttiin ottamaan uusia lapsia perheeseen ja kuunneltiin esimerkiksi biologistenkin lasten mietteitä.

”Onhan se varmasti yks että kyllä siinä pitää olla ku perheeseen tulee nii jos on esim niinku pariskuntaperhe mihin tulee sijoitettu lapsi ni kyllä siihen pitää olla molemmat sitoutuneita et siinä ei vaan voi toinen olla. Et se on niinku se lähtökohta siihen että molempien pitää olla oikeasti niinku samaa mieltä siitä että tämä on meidän juttu. Ja sitte siinä vaiheessa että jos perheessä on jo lapsia ja sinne tulee sijoitettua nii että myös ne hyväksyy sen...”

”Neuvoisin sen, että sitä ei koskaan ota työksi vaan elämäntavaksi. Oikeana haluna auttaa...”

”Siinä me tehtiinkin pikku virhe että, me ei huomattu sitä että se (biologinen lapsi) alkaa kattomaan sitä että noilla (sijoitetuilla lapsilla) on niin suuria ongelmia että hän ei niinku enää tuonu omia ongelmia meille. Se on tosi kiltti lapsi, se niinku meitä suojeli. Ja sitte ku murrosikä tuli nii oli aika rajuki aika siinä ja katkeruuttaki oli, mutta ne käytiin sitte läpi...”

Viimeisessä osiossa tuotiin seuraavia asioita esille mahdollisesti tuleville sijaisvanhemmille tai sitä harkitseville. Näissäkin vastauksissa painotettiin yhteistyön

merkitystä. Vastauksissa ilmeni, että välillä perheissä saattaa tulla tilanteita, jolloin tuntuu, ettei omat taidot riitä ja silloin on hyvä osata hakea apua oikeaan aikaan oikeasta paikasta. Sijaisperheiden tukemisen tulisikin perustua perheiden ja sijoitettujen yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen, jonka avulla voidaan kartoittaa perheiden tarvitsemia tukimuotoja (ks. luku 4.4). Miettiessä sijaisvanhemmaksi ryhtymistä, voi tukiperheenä aloittaminen olla hyvä katsaus siihen, mitä sijaisvanhemmuus voisi sisältää. THL:n (2018 c) mukaan tukiperheessä lapsi käy säännöllisesti sovittuihin aikoihin, josta maksetaan perheille sopimuksen mukainen korvaus. Tukiperheenä oleminen voidaankin nähdä eräänlaisena harjoitteluvaiheena, joka havaittiin myös vastauksissa. Lapsen hyvinvointiin vaikuttaa, millaisia lasten arjen ympäristöt ovat (ks. luku 3.1). Vastauksissa ympäristö nähtiin yhtenä vaikuttavana tekijänä lapsen hyvinvoinnissa. Sijaisvanhemmuutta harkitseville, haluttiin vastauksissaan tuoda esille myös sitoutumisen tärkeyden ja sen, että sijaisvanhemmuus kannattaa nähdä elämäntapana työn sijasta. Lisäksi painotettiin biologisten lasten hyväksynnän tärkeyttä sijaislapsia kohtaan. Strauss & Wasburn-Moses (2017, 26) kirjoittivat artikkelissaan, kuinka sijaislapsen saapuminen vaikuttaa perheen biologisiin lapsiin, antaen uusia haasteita ja mahdollisuuksia. Muutokset perheissä vaikuttavat kaikkiin osapuoliin tasapuolisesti ja heidän keskinäisiin ihmissuhteisiin.

5.19 Videosta saatu palaute

Videon valmistuttua, kysyimme haastatelluilta sijaisvanhemmilta mielipiteitä ja kehittämisen kohteita videosta. Saadut palautteet olivat positiivisia ja videosta pidettiin, esimerkiksi videon rauhallisuutta ja selkeyttä nostettiin esille. Emme kuitenkaan saaneet mitään kehittämisen kohteita, joten emme tiede, kuinka olisimme videota voineet parannella. Videon toteutus jäi siis palautteidenkin jälkeen samaan muotoon.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia haastattelututkimuksen kautta onnistuneita elementtejä perhehoidossa, pitkäaikaisten sijaisvanhempien näkökulmasta. Tavoitteena oli tuottaa tietoa sijaisvanhemmiksi aikovien henkilöiden tueksi mitkä tekevät mahdollisesti sijoituksesta onnistuneen. Tutkimukseen haastateltiin kahdeksaa sijaisvanhempaa ja tämän koettiin riittävän tarvittavan aineiston saamiseksi. Tutkimuksen tuloksia ei voida kuitenkaan yleistää koskemaan kaikkia sijaisvanhempia. Tutkimukseen vastanneista sijaisvanhemmista yli puolet olivat toimineet alalla yli 20 vuotta ja loput vähintään kuusi vuotta. Sijoitettuja lapsia oli ollut kaikilla perheillä ja muutama niistä oli päätenyt myös adoptioon.

Tutkimuksen kautta sijaisvanhemmilta haluttiin tietää, koettiiniko aikaisemmasta koulutuksesta olleen hyötyä, johon suurin vastaajista vastasi myöntävästi. Kielteisesti vastanneiden mielestä aikaisemmat ammatit koettiin hyvinkin erilaisiksi, kuin sijaisvanhempana oleminen. Kuitenkin niitäkin töitä oli tehty ihmisten parissa ja jos mietittiin asiaa sijaisvanhemmuuden näkökulmasta niin mikä tahansa ihmisten parissa tehty työ toi jonkinlaista hyötyä myös sijaisvanhemmuuteen.

PRIDE-valmennuksen koettiin antavan hyvät lähtökohdat sijaisvanhemmuuteen. Valmennuksen koettiin antavan muun muassa vertaistukea ja hyviä materiaaleja jatkoa ajatellen. Osa sijaisvanhemmista ei kuitenkaan ollut käynyt PRIDE-valmennusta, sillä kunta oli katsonut perheellä olevan riittävästi valmiuksia sijaisvanhempana toimimiseen ilman PRIDE-valmennustakin kuten esimerkiksi kasvatustalan koulutus.

Tutkimuksen mukaan pitkäaikaiset sijaisvanhemmat kouluttautuvat jatkuvasti, jonka takia lisäkoulutuksien tarve ajateltiin tarpeettomana. Vastauksista nähtiin, kouluttautumisen jatkuvan sijaisvanhemmuuden rinnalla mikä tarkoitti sitä, että tietoja sekä itselle sopivia kursseja haettiin tarpeen tullen. Sijaisvanhemman arkea tukemaan kerrottiin auttavan työnohjaus tai paremmin organisoitu lomatoiminta. Työnohauksen katsottiin auttavan käsittelemään asioita, joita ei voida muissa yhteyksissä paljastaa. Vastauksissa kerrottiin kuitenkin monella perheellä olevan rauhallinen tilanne kotona, jonka takia katsottiin, ettei perheet tarvitse tukea tällä

hetkellä. Lomatoimintaan kaivattiin enemmän ja sen koettiin vaikuttavan sijaisvanhempien jaksamiseen.

Sosiaalityöntekijän merkitys koettiin enemmistön mielestä tärkeimmäksi sijoituksen alkuvaiheessa. Sijoituksen edetessä merkitys huomattavasti pienentyi tilanteen rauhoittumisen myötä. Osalle vastaajista sosiaalityöntekijän merkitys oli tärkeä läpi sijoituksen, mutta välillä yhteyden saaminen sosiaalityöntekijään oli hankalaa. Sosiaalityöntekijän tehtävät edellyttävätkin laajaa osaamista eri asioista ja asiantuntemusta, joka voidaan kokea raskaaksi. Tämän koettiin olevan osana vaihtuvuutta alalla, joka näkyi myös sijaisperheiden arjessa. Suurimmassa osassa vastauksissa koettiin kuitenkin yhteistyön sujuneen aina hyvin ja sijaisperheissä osattiin vaatia mitä he ovat tarvinneet.

Onnistumisen elementeiksi nostettiin viisi eri asiaa, yhdeksi elementiksi nousi yhteistyö, jonka merkitystä painotettiin. Yhteistyö biologisten vanhempien ja sosiaalityöntekijän kanssa koettiin erittäin tärkeänä ja se voidaan kokea yhtenä emotionaalisesti haastavimpana osa-alueena. Toisena esille nostettiin positiivisen palautteen saaminen. Palautteen ajateltiin nostavan omaa itsetuntoa ja sen ajateltiin luovan arvostuksen tunnetta sijaisvanhempien työtä kohtaan. Pitkäaikainen kokemus ja onnistumisen kokemukset lapsien kanssa koettiin kolmantena onnistumiseen auttavasta elementistä. Neljänneksi vahvimpana onnistuneen sijoituksen elementiksi nostettiin oma sekä puolison sitoutuminen sijaisvanhemmuuteen. Lisäksi vastauksissa painottui lapsesta etukäteen saadun tiedon tärkeys, sillä niiden avulla sijaisvanhemmat pystyivät arvioimaan lapsen sopivuutta perheeseen.

Sijaisvanhemmat nostivat hyvin toimineiksi asioiksi vastauksissaan yhteistyön, luottamuksen sekä asioiden yleisen toimivuuden. Biologisten vanhempien kanssa tehtyä onnistunutta yhteistyötä painotettiin ensimmäiseksi, sillä se oli helpottanut sijoitusta. Luottamuksen merkitys näkyi vastauksissa, missä sosiaalityöntekijä oli antanut tunnustusta sijaisvanhempien osaamiseen. Pääasiallisesti vastauksista huokui asioiden toimivuus, mutta vähintäänkin jokaisen sijoituksen kohdalla oltiin oltu kohtalaisen tyytyväisiä.

Vastauksista ilmeni tasaisesti sijaisvanhempana jaksamisesta puhuttaessa, lasten etenemiset ja onnistumiset sekä sijaisvanhemman omasta hyvinvoinnista huolehtiminen.

Kysyttäessä sijaisvanhemmilta asioita mitkä ovat tärkeimpiä sijoituksen onnistumisen kannalta, tuotiin eniten esille tässäkin yhteistyön merkitys. Oma asenne nähtiin toisena tärkeänä tekijänä. Sijaislapsiin suhtauduttiin ihan kuin perheen biologisiin lapsiin, joka katsottiin edesauttavan sijoituksen onnistumista.

Vastauksissa havaittiin, että sijaisvanhemmuuteen liittyy niin hyviä kuin huonojakin puolia. Suurin osa haasteista kohdistui sijoituksen alkuvaiheeseen, joka koettiin usein haastavimmaksi ajaksi. Ainutlaatuisimmillaan se tarjoaa kuitenkin molemmille osapuolille rikkaan matkan yhdessä lapsen kanssa. Positiivisen palautteen saaminen koettiin yhtenä kantavana voimavarana, joka näkyi osana terveellisen itsetunnon kehittymisessä. Sijaisvanhemmat kertoivat vastauksissaan myös sijoituksen olevan elinikäinen suhde vanhemman ja lapsen välillä, joka voi olla samaan aikaan hyvin haastavaa, esimerkiksi ankaran kasvatuksen saanut lapsi voi olla täysin kykenemätön käsittelemään aikuisena omia, sekä lapsensa aggressiivisiä tunteita. Tämä voi haastaa sijaisvanhemman kasvattajana ja saada hänet pohtimaan erilaisia keinoja, miten toimia lapsen kanssa.

Sijaisvanhemmat neuvoivat tulevia sijaisvanhempia muistamaan yhteistyön tärkeyden sijoitetun lapsen, biologisten vanhempien sekä sosiaalityöntekijän kanssa. Tärkeää on myös osata hakea apua silloin, kun tuntuu ettei omat voimavarat riitä. Myös tukiperhe tuli ilmi vastauksissa, sillä tukiperhe voisi olla hyvä ponnahduslauta sijaisvanhemmuuteen sitä miettiville. Lisäksi ympäristö nähtiin yhtenä vaikuttavana tekijänä lapsen hyvinvoinnissa. Sitoutumista sijaisvanhemmuuteen korostettiin edelleen, sillä se on pohja koko sijaisvanhemmuudelle.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen on ollut haastava prosessi, jonka aikana oma ammatillinen osaaminen on kehittynyt huomattavasti. Koulussa opittu, sekä itse haettu tieto on vahvistanut meitä tulevana sosiaalialan ammattilaisina ja antanut hyvän pohjan työskentelyyn lastensuojelun eri työkentille. Aiheemme on ollut mielestämme ajankohtainen, koska se rakentuu lastensuojeluun, joka muuttuu jatkuvasti ja nostaa esiin erilaisia mielipiteitä. Halusimme tämän takia tehdä toiminnallisen opinnäytetyön, joka koskee erityisesti sijaisvanhempia. Ajatus toiminnallisesta opinnäytetyöstä oli alusta asti selvää, vain oikean aiheen keksiminen sen ympärille tuotti haasteita. Kävimme myös keskustelua siitä, kuinka yhteistyö sujuisi, kun asumme eri paikkakunnilla ja päädyimme tekemään opinnäytetyön kahdestaan. Kuitenkaan tämä ei tuottanut missään vaiheessa ongelmia ja saimme tehtyä työn hyvässä yhteistyössä.

Opinnäytetyön tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, jonka tulokset eivät ole välttämättä yleistettävissä, mutta koemme niiden olevan kuitenkin syvällisiä. Tutkimusongelmaa pohtiessa laatimamme kysymykset olivat hieman laajoja kokonaisuuksia, joista oli osittain vaikea saada kysymykseen esitetty vastaus. Litteroidessa haastatteluja huomasimme, kuinka osa ei välttämättä vastannut kysymykseemme tai vastaus jäi hyvinkin lyhyeksi, jota emme huomanneet haastattelutilanteissa. Tämä vaikeutti vastausten analysointia, joka tuli esille sisälönanalyysiä tehdessä. Jälkeenpäin mietimme myös, että haastattelujen sijaan olisimme voineet toteuttaa kaikki sähköisen kyselyn kautta, jotta kysymyksiin oltaisiin saatu selkeät vastaukset. Tällöin olisimme voineet saada myös enemmän sijaisperheitä tutkimukseemme, koska haastattelut, sekä litterointi vei todella paljon aikaa. Olemme kuitenkin tyytyväisiä siihen, kuinka sijaisvanhemmat avasivat ovensa meille ja olivat valmiita vastaamaan kysymyksiimme avoimesti. Keskustelut olivat hyvinkin mielenkiintoisia, joista saimme paljon tietoa tutkimusongelmamme lisäksi.

Mielestämme validius opinnäytetyössämme saavutettiin ja tutkimusongelmaan saatiin vastaus, vaikka suunnitelmat elivät koko opinnäytetyön teon ajan. Haasta-

teltavilta kysytyt kysymykset rakennettiin tutkimusongelman ympärille. Mielestämme huomioimme myös hyvin eettiset kysymykset eikä haastateltavien anonymiteetti paljastu missään vaiheessa, esimerkiksi suorien sitaattien sanamuotojen muuttaminen tunnistamattomaksi sekä vastaajien sukupuoli ei tullut esille. Haastateltavat tiedostivat haastattelun vapaaehtoisuuden koko prosessin ajan.

Koemme tuotoksemme antavan kuitenkin pohjaa ja käsitystä sille, mitkä asiat ovat tehneet sijoituksesta onnistuneen ja mitkä asiat siihen vaikuttavat. Työstämme hyötyvät niin aloittaneet sijaisvanhemmat, kuin sitä harkitsevatkin. Videon julkaisupaikkana toimi YouTube, josta tuotos on katseltavissa hakusanalla onnistuneet elementit perhehoidossa ja linkistä; <https://www.youtube.com/watch?v=2CDt60QfRFY&feature=youtu.be>

Tutkimuksen aineistosta löydettiin selkeästi yhteistyön merkitys ja sen onnistumista painotettiin melkein jokaisessa vastauksessa. Jatkotutkimuksen aiheena toimisi näkemys laajemmassa mittakaavassa yhteistyön tutkimisesta ja siitä, miten pitäisi toimia, jotta se olisi lasten parhaaksi ja johtaisi onnistuneeseen sijoitukseen. Toisena aiheena voisi olla esimerkiksi, kuinka biologiset vanhemmat näkevät onnistumisen elementit perhehoidossa ja kuinka se prosessina näyttäytyy heille.

Videon julkaisun jälkeen saamamme positiiviset palautteet yllättivät meidät. Olimme kuitenkin kaivanneet kohderyhmältä positiivisen palautteet rinnalle myös mahdollisia kehittämisen kohteita.

LÄHTEET

- Araneva, M. 2016. Lapsen suojelu - toteuttaminen ja päätöksen teko. Liettua. BALTO print.
- Back-Kiianmaa, R. & Hakkarainen, P. 2008. Sijaisvanhemmat tarvitsevat riittävät valmiudet. Teoksessa Sijoita perheeseen-perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona, 121–125. Toim. Ketola, J. Juva. WS Bookwell Oy.
- Bardy, M. 2013. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Lastensuojelun ytimissä. 49–78. Toim. Bardy, M. 4. uudistettu painos. Tampere. Juvenes Print.
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Helsinki. Edita Publishing Oy.
- Heino, T. & Säles, E. 2017. Lasten ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaava perhehoito - Kohti perhehoidon laadun vahvistamista. Viitattu 16.1.2018. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132434/URN_ISBN_978-952-302-857-9.pdf?sequence=1
- Janhunen, T., Pitko, T. & Säles, E. 2018. Työnohjaus sijaisvanhemmuuden tukena. Opas työnohjauksen tilaajille, työnohjaajille ja sijaisvanhemmille. Viitattu 2.10.2018. https://www.perhehoitoliitto.fi/files/1141/TST_opas_pieni.pdf
- Jalovaara, M. 2014. Perheet ja perhedynamiikka. Teoksessa Johdatus sosiologian perusteisiin, 150–167. Toim. Erola, J. & Räsänen, P. Helsinki. Gaudeamus.
- Joensuu, A. & Sutinen, J. 2016. Perheen suojassa. Miten onnistua sijaisperheenä? Helsinki. BoD.
- Ketola, J. 2008. Sijaisperheiden tukeminen. Teoksessa sijoita perheeseen- perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona, 46 – 54. Toim. Ketola, J. Juva. WS Bookwell Oy.
- Kuivamäki, P. & Mikkonen, M. 2008. Perhehoidon neljä prosessia. Teoksessa Onnistuneen sijoituksen siltaa rakentamaa. Lastensuojelun perhehoidon työkirja. 20. Toim. Mantila, R., Mikkonen, M. & Väinölä, LM. Savion kirjapaino.
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2. painos. Tampere. Vastapaino.
- Kuula, A & Tiitinen, S. 2010. Eettiset kysymykset ja haastattelujen jatkokäyttö. Teoksessa Haastattelun analyysi. 446–461. Toim. Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. Tampere. Vastapaino.
- L26.6.2015/817. Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivulla. Viitattu 20.9.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817#Pidp447657600>

L13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 2.10.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L10P56>

L20.3.2015/263. Perhehoitolaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 16.1.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150263>

L30.12.2014/1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 20.9.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp447228480>

Mikkelsson, K-L. 2015. Tie sijaisvanhemmuuteen. Narratiivinen tutkimus sijaisvanhemmaksi ryhtymisen syistä, odotuksista ja haasteista. Pro gradu- tutkielma. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto.

MLL 2018. Vanhemmuuden kaari. Viitattu 19.9.2018. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/vanhemmuuden-kaari/>

Perhehoitoliitto 2018 a. Lastensuojelun perhehoito. Viitattu 22.2.2018. https://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/lapset_nuoret

Perhehoitoliitto 2018 b. Lastensuojelun perhehoidon vahvuudet. Viitattu 22.2.2018. https://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/lapset_nuoret/perhehoidon_vahvuudet

Perhehoitoliitto 2018 c. Käytännön apua arkeen. Viitattu 5.10.2018. http://www.sinut.fi/perhehoito/perhehoidon_tuki/kaytannon_apu

Perhehoitoliitto 2018 d. Mitä sijaisvanhemmuus on? Viitattu 4.10.2018. https://www.perhehoitoliitto.fi/sijaisvanhemmaksi/sijaisvanhemmuus/monipuolinen_perhehoito

Pitkänen, M. 2011. Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa. Soccan ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja nro. 26.

Pesäpyy ry 2014. Sitten he halusivat sijaisperheeksi... - Pieni opas sijaisvanhempien läheisille. Viitattu 6.3.2018. http://www.pesapuu.fi/media/uploads/dokumentit/materiaalit/pieniopas_sijaisperheidenlaheisille.pdf

Pesäpuu 2018. PRIDE-ohjelma. Viitattu 22.2.2018. <http://www.pesapuu.fi/pride-ohjelma/>

Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa haastattelun analyysi. 424-431. Toim. Ruusuvuori, J. Nikander, P. & Hyvärinen, M. Tampere. Vastapaino.

Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. 1. Painos. Helsinki. WSOYpro Oy.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa – käsikirja arjen toimintaan. Helsinki. Edita publishing Oy.

Sinkkonen, J. 2015. Mitä tulisi ottaa huomioon lasta sijoitettaessa. Teoksessa Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. 148-164. Toim. Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. 1.painos. Helsinki. Duodecim.

Strauss, B. & Wasburn-Moses, L. 2017. Improving Preparation for Foster Care: Developing a Child-Friendly Training Curriculum for Families who Foster. Child Welfare Vol. 95, Issue 5. 25-38. Viitattu 18.10.2018. <http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.puv.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=8&sid=415b9ef2-0e63-4ed4-bf34-a66d75a3521e%40sdc-v-sessmgr04>

Teinilä, Y. 2014. Miten suunnitellaan tehokas onlinevideo? Viitattu 2.10.2018. <http://viestijat.fi/miten-suunnitellaan-hyva-ja-tehokas-online-video/>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuovila, P. 2008. Menetykset ja lapsen kehitys. Teoksessa Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. 29-75. Toim. Ketola, J. Jyväskylä. PS-kustannus.

THL 2016. Mitä on lastensuojelu? Viitattu 20.2.2018. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

THL 2018 a. Roolikartan käyttöohje. Viitattu 19.9.2018. https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/vanhemmuuden-roolikartta/roolikartan-kayttoohje?p_p_id=56_INSTANCE_h1e210csALhi&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2-2-1&p_p_col_count=1

THL 2018 b. Tukiperheet. Viitattu 5.10.2018. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet/tukiperheet>

United Nations Human Rights. 2018. Convention on the rights of the child. Viitattu 20.9.2018. <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx>

Valkonen, L. 2014. Sijaisvanhemmat. Turku. Perhehoitoliitto ry.

Ylitalo, P. 2011. Vanhemmuuden roolikartta. Teoksessa roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. 9-22. Toim. Ylitalo, P. 1. painos. Helsinki. Suomen kuntaliitto.

LIITE 1

Sijaisvanhempien haastattelurunko:

1) Taustatiedot

Kuinka monta vuotta olette toiminut sijaisvanhempana?

Onko teillä biologisia lapsia?

Kuinka monta sijoitettua lasta teillä on/ on ollut?

Oletteko kotona lasten kanssa vai käyttekö ulkopuolella töissä?

Oletteko käynyt PRIDE – valmennuksen? Jos ette, minkä koulutuksen olette käyneet ennen sijaisvanhemmaksi ryhtymistä?

2) Koulutus

Miten aikaisemmasta ammatillisesta koulutuksesta on ollut hyötyä toimiessa sijaisvanhempana?

Minkälaisia valmiuksia PRIDE – valmennus antoi sijaisvanhemmuuteen?

Koetko tarvitsevan lisäkoulutusta sijaisvanhemmuuteen, sijoitettuihin lapsiin tai muihin aiheisiin liittyen? Mitä ja minkä takia?

3) Tuen tarve

Minkälaisiin käytännön asioihin tarvitsisit enemmän tukea? (esimerkiksi työnohjaus, suhde sosiaalityöntekijään, vertaistuki jne.)

Mikä on mielestäsi sosiaalityöntekijän merkitys teidän arjessa?

Oletko ollut tyytyväinen yhteistyöhön sosiaalityöntekijöiden ja muiden työntekijöiden kanssa? Mikä on toiminut hyvin?

4) Onnistumisen elementit

Mitkä ovat tehneet sijoituksesta onnistuneen?

Mikä asiat ovat toimineet hyvin?

Mitkä asiat saavat jaksamaan sijaisvanhempana?

Mitä asioita pidätte tärkeimpinä perhesijoituksen onnistumisen kannalta?

Mitä muuta haluaisitte kertoa sijaisvanhemmuuteen liittyen?

Mitä neuvoja haluaisitte antaa sijaisvanhemmuutta harkitseville tai aloittaville sijaisvanhemmille?

LIITE 2

SAATEKIRJE HAASTATTELUJA VARTEN

Arvoisa vastaanottaja,

Olemme kaksi viimeisen vuoden sosionomiopiskelijaa Vaasan ammattikorkeakoulusta. Teemme opintoihimme liittyen opinnäytetyötä, jossa aiheena on onnistumisen elementit perhehoidossa. Tarkoituksenamme on selvittää ja kartoittaa haastatteluiden avulla, mitkä elementit ovat tehneet pitkäaikaisesta sijoituksesta onnistuneen sijaisperheiden näkökulmasta. Opinnäytetyö tulee valmistumaan vuoden 2018 syksyllä. Työtämme ohjaa Vaasan ammattikorkeakoulun yliopettaja Ulla Isosaari; Ulla.isosaari@vamk.fi. Toivomme opinnäytetyön avulla saatavan tiedon lisäävän tietoisuutta perhehoidon onnistuneista elementeistä.

Haastattelut toteutetaan yksilöhaastatteluina, johon pyydämme teitä ystävällisesti osallistumaan. Haastatteluissa ei tule ilmi henkilötietoja ja tulokset analysoidaan siten, ettei kukaan osallistujista ole tunnistettavissa, ellei haastateltava toisin halua. Tutkimuksen tekemiseen on saatu asianmukainen lupa Vaasan ammattikorkeakoululta. Antamanne vastaukset käsitellään ehdottaman luottamuksellisesti. Kerätyistä tiedoista tullaan myös tuottamaan video.

Haastattelut toteutamme toukokuun aikana, jolloin otamme yhteyttä teihin ja sovimme haastatteluiden ajankohdat tarkemmin.

Kirjeen alaosasta löytyvät meidän yhteystiedot. Jos sinulla on kysyttävää haastatteluista tai opinnäytetyöstämme, vastaamme kysymyksiisi mielellämme!

Ystävällisin terveisin,

Susanna Korkia-Aho
Sosiaalian opiskelija
040 *** ****

Jenna Keskinen
Sosiaalian opiskelija
050 *** ****

LIITE 3

VIDEON KÄSIKIRJOITUS

Video alkaa puheella ja hiljaisella alkumusiikilla. Kuvataan ulkona puuhailevaa sijaisäitiä.

(Puhuu alkumusiikin päälle) Näyttelijä 1: Mä oon toiminut nyt sijaisvanhempana vähän päälle 20-vuotta. Idea sijaisvanhemmaksi ryhtymisestä lähti mulla siitä, kun on ollut aina paljon sisaruksia kotona, niin se tuntu jotenkin luonnolliselta ratkaisulta.

Musiikki hieman kovenee ja alkuotsikko tulee; Onnistuneet elementit perhehoi-dossa- pitkäaikaisten sijaisvanhempien näkökulmasta

Kuvakulma muuttuu ja kuvataan sijaisäitiä esim. sisätiloissa. Musiikki hälvenee pois.

Näyttelijä 1: Meillä on ollu pitempiaikaisia sijoitettuja lapsia 6 ja tällä hetkellä on 2. Että mä oon tässä kotona lasten kanssa, kun mies käy töissä. PRIDE-valmennuksen me ollaan käyty ennen ku alotettiin sijaisvanhempina ja siitä melkein heti saatiin ensimmäinen lapsi. (*Pieni tauko*) Sen PRIDE-valmennuksen kautta sai kyllä hyvät lähtökohdat sijaisvanhempana toimimiselle. Et monesti kun on ollu vaikeeta, oon kaivellu sen PRIDE-valmennuksesta saadun kirjan esille ja luku, että mitäs siellä tästä sanottiinkaan. PRIDE- kouluksessa käydään hyvin perusteellisesti läpi esimerkiks oma lapsuus, sukujuuret, oma parisuhde ja millä lailla lapset reagoi. Et ymmärtää miks mitäkin tapahtuu. Ja sit se, et ymmärtää kuinka tärkeetä on se yhteistyö biologisten vanhempien kanssa. Sitä ei ymmärrä ennen ku on käyny PRIDE-valmennuksen. Ja toki vertaistukea ja uusia ystäviä PRIDE:n kautta saatu myös.

Kuvakulma vaihtuu, sijaisäiti esim. tekee kotiaskareita.

Näyttelijä 1: Aikaisemmalta koulutukseltani mä oon ollu sairaanhoitaja, et jos mä mietin esimerkiksi jotain sairauksia tai hahmotushäiriöitä, niin tietää mistä ne sit

johtuu. Et siinä mieles on kyllä ollu hyötyä, tosta sairaanhoitajan hommasta, mutta kokemuksen kautta sitä on kai eniten opittunu. (*tauko*) Tässä vuosien varrella on tultu käytyä erilaisissa koulutuksissa ja työnohjauksessa. Et niistä ollu kyl suuri apu myös. Et valinnu niitä koulutuksia vähän sillä silmällä mitkä on koskenu omaa tilannetta parhaiten. Ja sit tietenkin etsitty tietoa sitä mukaan kun on tarvittu.

Sijaisäiti jatkaa kotiaskareitaan. Puhe kuvan päälle.

Näyttelijä 1: Kun miettii tätä matkaa sijaisvanhempana, niin kyllä sitä on tarvinnut vähän kaikenlaista tukea, varsinkin alkuaikoina. Esimerkiks ollaan oltu työnohjauksessa pari kertaa ja sit meillä on mahdollisuus soittaa puhelinpäivystykseen ympäri vuorokauden, jos tulee jotain akuuttia tarvetta. Mutta tällä hetkellä tilanne on niin tasapainossa, ettei oo ollu tarvetta. Et ainut mitä tälle alalle tarvis, on niinku lomatoiminta. Ja et tässä hommassa jaksaa, pitäis välillä päästä myös lomalle.

Näyttelijä 1: Sosiaalityöntekijän merkitys meidän arjessa korostui sijoitusten alkuvaiheissa, että kun haetaan erilaisia tukimuotoja lapsille tai kun mietitään tapaamisjärjestelyitä biologisten vanhempien kanssa. Yhden lapsen kanssa meillä on ollu hyvä tilanne sosiaalityöntekijän kanssa, kun se sama pysyi melkein 15-vuotta, mutta muiden lasten kanssa on ollut paljon vaihtuvuutta. Että kun pitäis muodostaa se luottamus ja avoin suhde, niin jos työntekijä vaihtuu usein, on se aika vaikeeta. (*tauko*)

Pääosin ollaan oltu kyllä tyytyväisiä yhteistyöhön eri tahojen kanssa, mutta kyllä tässä vuosien varrella on kerennyt nähdä kaikenlaista. Ollaan osattu vaatia aina se mitä ollaan tarvittu sillä hetkellä, esimerkiks jos on ollu terapian tarvetta tai muuta lapsella. Et eihän täs kukaan muu oo pitämäs sun puolias, kun sinä itse.

Kuvakulman vaihdos.

Jos rupee miettimään sitä, mitkä asiat on tehny sijoituksesta onnistuneen, eli niitä onnistumisen elementtejä, niin ensimmäisenä mieleen tulee se et, siitä lapsesta saa etukäteen tietoa mahdollisimman paljon. Esimerksiksi yhden lapsen allergiastaakaan ei oltu kerrottu meille, et ihan tämmöset perustiedotkin välillä puuttunut. Ja sit tietysti oma sitoutuminen tähän hommaan. Et molemmat osapuolet pitää olla

yhdessä tässä mukana ja valmiita avaamaan kotinsa ovet. Ja liikaa ei voi painottaa tota yhteistyön merkitystä. Et just hyvä yhteistyö sosiaalityöntekijän, biologisten vanhempien ja ne hyvät verkostot on kohti onnistunutta sijoitusta. Välillä toki joidenkin sosiaalityöntekijöiden kanssa on saanu taistella siitä, mikä on sille lapselle parasta. Kokemuksen kautta sitä oppii. Ja se, että sais välillä niiltä sitä positiivista palautettakin, koska itelle tulee semmonen tunne siitä positiivisesta palautteesta, että meidän työtä arvostetaan. Palkitsevaa on myös lapsen omat onnistumisen kokemukset esimerkiksi kun huomaa lapsen päässän joistain peloista eroon ja lapsi voi hyvin.

Mut täytyy kyllä sanoa, että kaikki asiat ovat toimineet vähintäänkin kohtuullisen hyvin jokaisen lapsen kohalla. Et sosiaalityöntekijät on luottanut osaamiseemme ja antaneet siitä kyllä tunnustusta. Toki se luottamus pitää ansaita, että eihän tätä rahasta voi niinku pelkästään tehdä. Täytyy olla joku muu pohja siellä.

Kuva kulma vaihtuu.

Sijaisvanhempana jaksamaan saa tietysti lapset ja lapsista tuleva suuri ilo, sekä merkityksellinen elämän sisältö. Sen että lapsi etenee esimerkiksi kouluopinnoissaan ja se edistyy selvästi. Ja kehittyy se luottamus ja kiintymyssuhde sen lapsen kanssa. Meillä on ollut mahdollisuus olla paljon kotona lasten kanssa, minkä vuoksi elämä ei ole ollut liian tiukkaan aikataulutettua ja stressaavaa. Sitte toki täytyy pitää huolta myös omasta hyvinvoinnista. Et välillä on hyvä pysähtyä hengähtämään ja antaa sitä aikaa myös itselleen. Et sitä omaa lomaa. Ja no tietysti seki saa jaksamaan, et pysähtyy miettimään mistä ollaan lähetty minkäkin lapsen kanssa ja mihin ollaan nyt päästy.

Tärkeimpänä mä nään perhesijoituksen kannalta sen yhteistyön onnistumisen biologisten vanhempien sekä sosiaalityöntekijän kanssa. Et niitten vanhempienkin kanssa yrittää olla niille ihan niinkun normaali ja eikä niitten yläpuolella, että sen on vuosien varrella huomannut. Et on tärkeätä et ne biologisetkin vanhemmat hyväksyy tän sijoituksen. Molemmiin puolinen arvostus on tarpeen, etenkin biovanhemmat kokevat alemmuutta ja syyllisyyttä, joka voi tulla ulos kiukkuna ja kriittisyytenä. Ja sitte tietysti taas se oma asenne on tärkeänä tekijänä sijoituksen onnis-

tumisen kannalta. Et millä mielellä sä siihen lähdet, onko se vaan työ vai onko ne omia perheenjäseniä. Se on mun mielestä se ykkösjuttu.

Kuvakulma vaihtuu.

Ite oon ainakin ajatellu, että tässä luodaan elinikäisiä suhteita vanhemman ja lapsen välille. Ja sillä tarkoitan sitä, että lapset on aina tervetulleita tänne myös täysikäistymisen jälkeen, et ne on ihan niinku omatki lapset. Ei se suhde siihen sijoituksen päättymiseen lopu.

Sen mitä mä haluaisin tuoda esille, niin sijoituksen alkuvaihe voi olla hyvinkin haastavaa aikaa ja siinä tulee käytyä läpi kaikenlaisia tunnetiloja. Parhaimmillaan se tarjoaa kuitenkin mahtavan matkan yhdessä lapsen kanssa, joka jättää molempiin osapuoliin jäljet. Että se on sitä normaalia arkea, mutta täytyy pystyä aukasemaan oman talonsa ovet ihan vieraillekin ihmisille.

Toki välillä tulee tilanteita, joissa tarvitaan niitä erityistaitoja, kun sijoitettu lapsi saattaa oirehtia monella eri tavalla. Ja silloin tää on kyl vaativaa hommaa. Mut kyllä niistäkin ollaan selvitty ja sit kun jälkeinpäin on saanu sitä positiivista palautetta niistä, ni nostanu omaa itsetuntoo taas.

Jos mietin mitä neuvoja itse olisi kaivannut silloin alussa, kun ryhtyi sijaisvanhemmaksi niin sitä yhteistyönmerkitystä ei voi mun mielestä liikaa korostaa. Se on iso osa tätä hommaa. Et se inhimillisyys muita ja itteensä kohtaan. Ja sit se kans on hyvä miettiä, jos näkee tilanteen ettei omat voimavarat tunnukaan riittävän, niin pitää osata hakee se tuki sit jostain, eikä jäädä sen asian kanssa yksin. Sit kans toi ympäristön merkitys. Et me asutaan vähän tälle syrjäisemmässä, niin on huomattu et luonnosta on ollut paljon hyötyä. On mahdollisuus mennä vähän yksin metsään kävelemään ja purkamaan niitä tunteita.

Tukiperheenä olo on hyvä mahdollisuus kokeilla sitä sijaisvanhemman roolia. Siinä samalla pääsee sitten miettimään niitä omia motiiveja, voimavaroja ja taitojaan huolella ennen kun ryhtyy tähän. Et kun sijaisvanhempana toimiminen on mielestäni enemmän elämäntapa kuin työ, oikea halu auttaa. Siihen pitää sitoutuu jokainen perheen osapuoli biologisista lapsista lähtien. Et niiden biologisten lastenkin

pitää hyväksyä se. Mutta jos uskallat tähän matkaan lähteä, niin saat elämäsi rikkaan sisällön. Kyllä me ollaan tästä nautittu, enkä kadu päivääkään päätöstä, että tähän on lähdetty.

Kuvataan maisemaa. Musiikki alkaa hiljalleen ja lopputekstit tulee esille.

LIITE 4

TIETOINEN SUOSTUMUS

Opinnäytetyö: Onnistuneet elementit perhehoidossa

Minut on kutsuttu yllä mainittuun opinnäytetyöhön kuuluvaan haastatteluun. Minua on informoitu seuraavista asioista ja ymmärrän, että suostuessani haastatteluun hyväksyn ne:

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Haastateltavalla on oikeus milloin vain keskeyttää osallistuminen tutkimukseen tai kieltäytyä vastaamasta hänelle esitettyyn kysymykseen.

Haastattelu kestää 60 minuuttia. Haastattelu nauhoitetaan ääninauhalle, jonka jälkeen haastattelu kirjoitetaan tekstitiedostoksi.

Haastattelun luottamuksellisuus turvataan niin, että henkilötietoja sisältävää aineistoa ei luovuteta tutkimuksen ulkopuolisille tutkimuksen missään vaiheessa.

Haastattelu kirjataan tekstitiedostoksi. Haastateltavan ja haastattelussa esille tulevien muiden henkilöiden nimet poistetaan tai muutetaan peitenimiksi. Tarvittaessa muutetaan tai poistetaan myös paikkatietoja ja muita erisnimiä (työpaikkojen tms. nimet), jotta aineistoon sisältyvien henkilöiden tunnistaminen ei ole enää mahdollista.

Haastattelussa esille tulleet asiat raportoidaan tutkimusjulkaisuissa tavalla, jossa tutkittavia tai muita haastattelussa mainittuja yksittäisiä henkilöitä ei voida tunnistaa.

Olen saanut riittävästi tietoa opinnäytetyöstä, ja siitä tietoisena suostun haastateltavaksi.

Paikka ja päiväys _____

Allekirjoitus _____

Nimen selvennys _____

LIITE 5

NÄYTTÉLIJÄN SUOSTUMUSLOMAKE

Opinnäytetyö: Onnistuneet elementit perhehoidossa

Teemme toiminnalliseen opinnäytetyöhömmе videon tutkimuksen tuloksista. Videon tarkoituksena on kertoa katsojalle mitkä ovat tehneet sijoituksesta onnistuneen pitkäaikaisesti toimineiden sijaisvanhempien mielestä.

Pyydämme teitä esiintymään videollamme. Näin ollen näyttelijä suostuu antamaan luvan kuvansa sekä äänensä käyttöön videolla. Henkilötietoja ei tuoda ilmi videoprosessissa eikä kirjallisessa osuudessa. Tuotoksessa kunnioitetaan yksityisyyden suojaa sekä näyttelijää.

Osallistun vapaaehtoisesti videon kuvauksiin.

Paikka ja päiväys _____

Allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____